

Rapport

nr 13

Sandvik och Freeport

Två företag i konflikten om Papua

SwedWatch

Miljöförbundet Jordens Vänner
Friends of the Earth Sweden

SwedWatch är en religiöst och partipolitiskt obunden frivilligorganisation, vars uppgift är att granska svenska företags handel med och verksamhet i utvecklingsländer. Målet är att detta ska bidra till att minska sociala och miljömässiga missförhållanden. SwedWatch har fem medlemsorganisationer; Lutherhjälpen/Svenska kyrkan, Svenska Naturskyddsföreningen, Fair Trade Center, UBV/Latinamerika och Miljöförbundet Jordens Vänner.

Miljöförbundet Jordens Vänner, MJV, är en obunden ideell förening som arbetar för miljö och solidaritet. Föreningen verkar för en rättvis fördelning av jordens resurser. MJV är den svenska grenen av Friends of the Earth International, världens största demokratiska miljöorganisation med drygt 1 miljon medlemmar runt om i världen.

Titel: Sandvik och Freeport – två företag i konflikten om Papua.

Författare: Sara Nordbrand, SwedWatch.

Maj, 2006.

Webbplats: www.swedwatch.org

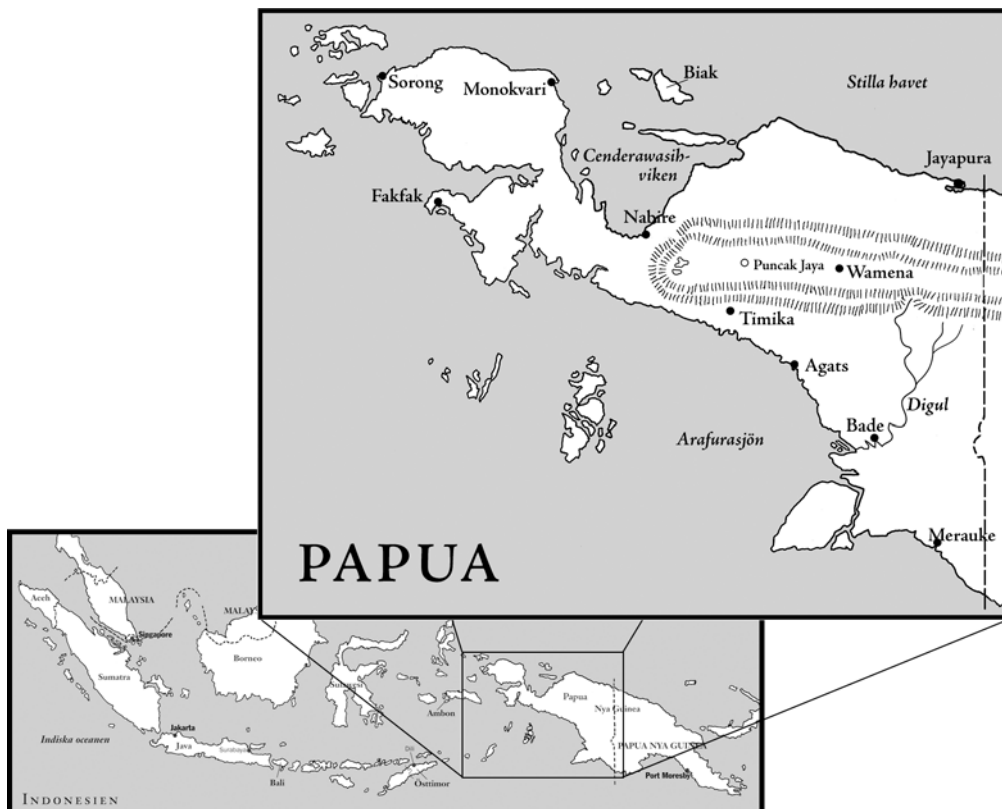
Denna skrift har publicerats med ekonomiskt stöd från Sida, som dock ej medverkat vid utformningen och ej heller tar ställning till skriftens innehåll.

Förord

Den indonesiska provinsen Papua tillhör en av de många konflikthärddar som starkt präglas av en maktkamp om rika naturresurser. Utländska utvinningsföretag hamnar ofta mitt i denna typ av konflikter. Det amerikanska gruvföretaget Freeport är ett exempel.

Freeport anlände till Papua på 1960-talet, under samma period som området införlivades med Indonesien mot lokalbefolkningens vilja. Sedan dess har papuanerna förvägrats rätten att bestämma över sin egen framtid. De har endast i mycket liten utsträckning fått ta del av inkomsterna som de rika naturtillgångarna ger.

I över 40 år har motståndet mot Indonesiens styre varit starkt och det finns en gerillarörelse som kämpar för att regionen ska bli självständig. Den indonesiska statens svar har varit mycket hårt. Enligt en rapport från Yale University

Papua ligger på den västra halvan av världens andra största ö, Nya Guinea. Ön är uppdelad i två delar – Papua Nya Guinea som blev självständigt från Australien 1975 och den indonesiska delen som är uppdelad i två administrativa enheter (Papua och Västra Irian Jaya). Papua har stora fyndigheter av olja, gas, timmer och mineraler som guld och koppar. Öns regnskog är världens näst största. Amazonas kommer på första plats. Ett stort antal djur- och växtarter finns bara här och alla är ännu inte kartlagda. Kartor: Hjalmarson & Högberg Bokförlag (bearbetade av SwedWatch).

Law School som publicerades 2003, har de indonesiska säkerhetsstyrkorna systematiskt använt sig av tortyr och utomrättsliga avrättningar på Papua. Tiotusentals människor har dödat. Många papuaner anser att utvinningsföretagen står på Indonesiens sida i konflikten.

2004 uppgick Freeports nettovinst till drygt en miljard svenska kronor. Ändå präglas många papuaners vardag av fattigdom. Företaget anklagas för att ha åstadkommit stor miljöförstörelse, som bland annat drabbat de lokala folkgrupperna hårt. Det största etiska problemet är dock att Freeport betalar den indonesiska militären pengar i utbyte mot beskydd. Detta trots att militären systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna i regionen.

Sandvik har levererat gruvutrustning till Freeport sedan 1997. Trots att Freeport genom sitt stöd till militären inte kan betraktas som neutralt i den pågående konflikten på Papua valde det svenska företaget att ingå ett tolvårigt kontrakt med Freeport fem år senare. Sandvik har sammanlagt 250 anställda som befinner sig inom Freeports område och därmed också beskyddas av den indonesiska militären. Sandvik utgör på så sätt en väsentlig del av gruvprojektet.

SwedWatch och Miljöförbundet Jordens Vänner anser att detta ställer frågan om så kallat kundansvar på sin spets. Både OECDs riktlinjer för multinationella företag och FNs initiativ för etiskt företagande, Global Compact, föreskriver att företag har ett ansvar inom hela den sfär där de har möjlighet att utöva inflytande. Sandvik uppger dock att man inte anser sig ha något ansvar för sina kunders verksamheter. Företaget har inte fört fram några synpunkter till Freeport, varken om dess stöd till militären eller andra problem, och man har inte heller tagit kontakt med de grupper som drabbats av gruvverksamheten för att se om och i så fall hur man skulle kunna bidra till en mer hållbar utveckling i området. Sandvik har avstått från detta trots att företagets egen uppförandekod slår fast att dess verksamhet ska vara förenlig med bland annat OECDs riktlinjer för multinationella företag.

Vi anser att Sandvik å det snaraste bör utöva kundansvar och följa sin egen uppförandekod även i praktiken. Företaget bör också regelmässigt genomföra en analys av de potentiella riskerna när det bedriver verksamhet i konfliktområden.

Vi hoppas att denna rapport ska bidra till att diskussionen om företags kundansvar fördjupas.

Ellie Cijvat
Styrelseledamot i Miljöförbundet Jordens Vänner

Örjan Bartholdson
Kanslichef, SwedWatch

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning: Sandvik på Papua	12
Syfte	14
Metod	15
Kapitel 1. Konflikten på Papua – en historisk tillbakablick	17
Vad vill papuanerna?	19
Kapitel 2. Freeport – gruvföretaget i konfliktens mitt	21
Miljöförstöring	26
Makten över naturresurserna	28
Relationen till militären	31
Kapitel 3. Den indonesiska militären	33
Människorättssituationen i Mimika	34
Kapitel 4. Freeports kopplingar till militären	38
Freeports betalningar till den indonesiska militären	39
Freeports betalningar till general Simbolon	42
Mutor som smörjmedel	43
Kapitel 5. Sandviks roll och ageranden	46
Slutsats	54
Rekommendationer	56
Referenser	59
Fotnoter	65
Bilaga 1. Sandviks kommentar	72

Sammanfattning

PT Freeport Indonesia (här kallad Freeport) utviner guld och koppar ur en av världens mest mineralrika gruvor i den indonesiska provinsen Papua. Papua ligger i det indonesiska örikets östligaste utkant på den västra halvan av ön Nya Guinea, som är känd för sina rika naturresurser och ovärderliga miljö. Sedan 1960-talet har Papua präglats av en konflikt mellan den papuanska självständighetsrörelsen och den brutala indonesiska militären. Under årens lopp har militären gått fram med en oerhörd brutalitet gentemot såväl den beväpnade papuanska gerillan som civilbefolkningen. Företag som Freeport och svenska Sandvik befinner sig mitt i denna konflikt.

Sandvik har haft Freeport som kund sedan 1997. År 2002 slöt det svenska företaget ett tolvårigt kontrakt med Freeport, värt 700 miljoner SEK. Detta trots att såväl forskare som lokala och internationella organisationer hade riktat kraftig kritik mot gruvprojektet under flera decennier. Sandvik levererar för närvarande avancerad gruvutrustning och service till Freeport och tillhör gruvbolagets 17 huvudleverantörer. Det svenska företaget har 250 anställda inne på gruvområdet, som bevakas av den indonesiska militären.

Gruvprojektets kopplingar till militären

Kritiken mot gruvprojektet gäller bland annat Freeports betalningar till den indonesiska militären för beskydd. Indonesiens militär är känd för sin brutalitet i avlägsna områden som Papua. En forskargrupp vid Yale University Law School konstaterade 2004 att många av dess handlingar gentemot det papuanska folket utgör brott mot mänskligheten enligt internationell rätt. Den anser också att det finns starka skäl att misstänka att förtrycket mot papuanerna skulle kunna klassas som folkmord.

Freeport uppger att företaget betalade indonesisk militär och polis motsvarande 35 miljoner SEK 2001 och drygt 40 miljoner SEK 2002 för beskydd. Sedan dess har betalningarna ökat i storlek. Enligt företaget är pengarna avsedda för kostnader för säkerhetsstyrkornas infrastruktur, mat, resor, administration samt till polisens och militärens så kallade hjälpprogram för lokalsamhällena. Genom betalningarna hjälper Freeport till att stärka den underfinansierade indonesiska militärens makt på Papua. Freeport uppger att företaget har kontrollsystem på plats och att etiska avvägningar görs när pengar betalas ut. Företaget vill dock inte svara på hur företaget garanterar att pengarna inte används i verksamhet som kränker papuanernas mänskliga rättigheter.

Den katolska kyrkan i Jayapura och en australiensisk biståndsorganisation rapporterade 1995 om att indonesisk militär hade dödat, internerat och torturerat papuaner inne på Freeports ägor, fordon eller i företagets fraktkontainrar. Den oberoende research- och analysorganisationen International Crisis Group beskriver Freeports relation till militären som symbiotisk. Enligt uppgifter från

människorättsorganisationen Global Witness har pengar inte bara betalats ut till militära institutioner, utan även gått rakt in på enskilda militärers och polisers privata bankkonton. En av mottagarna uppges vara general Mahidin Simbolon. Simbolon är en av de män som FN:s högkommissariat pekat ut som ansvarig för våldet på Östtimor i slutet på 1990-talet då 1 200 civila dödades.

I Indonesien ligger en generals årslön i genomsnitt på mindre än motsvarande 70 000 SEK. Enligt Global Witness betalade Freeport Simbolon 1,8 miljoner SEK under perioden maj 2001 till mars 2003. Pensionssparare i USA, som har aktier i Freeports moderbolag Freeport McMoRan Copper & Gold Inc, har vänt sig till det amerikanska justitiedepartementet med en begäran om att Freeports betalningar ska utredas, eftersom de misstänker att betalningarna strider mot den amerikanska korrupsionslagstiftningen. Företaget kommenterar för närvarande inte anklagelserna.

Anklagelser om allvarlig miljöförstörrelse

Gruvprojektet kritiserar också för att skapa allvarlig miljöförstörrelse. Det största problemet gäller hanteringen av avfallet som skapas vid mineralutvinningen, så kallade tailings. Avfallet har dumpats i flodsystemen som finns runt gruvan på ett sätt som aldrig skulle ha tillåtits i Sverige. Dumpningen har skett i områden som tidigare tillhörde de biologiskt rikaste sötvattenområdena i världen.

Freeport medger att avfallet kvävt växtlighet och påverkat mollusker, sniglar och musslor. Fiskar, krabbor och räkor frodas dock i flodmynningarna, hävdar Freeport. Företaget hänvisar till egna och externa undersökningar som det låtit göra och menar också att vattnet är drickbart samt att området kan återplanteras.

Freeport betraktar hanteringen av gruvavfallet som lyckad och hävdar att det bästa alternativet valts utefter lokala förhållanden. Företaget uppger att det följer såväl nationell lagstiftning som internationell så kallad 'best practice'. Högt uppsatta tjänstemän inom Indonesiens miljöministerium hävdar dock att gruvavfallet som dumpats i flodsystemen hotar den biologiska mångfalden och allmänhetens hälsa. Ministeriet betraktar dumpningen som olaglig och avfallet som giftigt. Enligt en tjänsteman saknar företaget till och med det tillstånd som lagen kräver för att företag ska få lov att dumpa farligt avfall. Fallet utreds nu i Indonesien.

Makten över naturresurserna

En annan komponent i konflikten gäller inkomsterna som gruvverksamheten genererar. Grasberggruvan är världens största guldgruva och innehåller världens tredje största kopparfyndighet. Samtidigt lever för närvarande 40 procent av papuanerna under fattigdomsgränsen. Relativt sett har ytterst lite reella pengar återförts till papuanerna, trots att Freeport är en av Indonesiens största skattebetalare. En tredjedel av Papuas barn går inte i skolan och nio av tio byar har inte tillgång till grundläggande sjukvård.

På många sätt har Freeport tagit ett större ansvar för sociala frågor än många andra multinationella företag. I praktiken har företaget mer eller mindre kommit att agera som en lokal regering när den indonesiska staten avstått från att förse Papua med grundläggande samhällsservice. I mitten av 1990-talet skapade Freeport den så kallade enprocentsfonden, där företaget varje år avsätter en procent av företagets bruttoinkomster till olika utvecklingsprojekt. Enligt Freeport har 152 miljoner USD avsatts i fonden mellan 1996-2004, vilket motsvarar cirka 1,2 miljarder SEK.

Behoven är stora och uppgiften att exempelvis förbättra sjukvård och skolväsende i en avlägsen region på Papua är svår. Företaget ser enprocentsfonden som framgångsrik, men många kritiserar Freeport för att anamma en tvivelaktig och dubbel strategi. Samtidigt som företaget finansierar en mängd sociala program som syftar till att förbättra papuanernas livsvillkor finansierar det militären som är ett av de främsta hindren för att papuanerna ska få en bättre framtid. Kritikerna menar också att fonden skapat spänningar mellan olika lokala grupper, vilka alla vill få del av Freeports pengar.

I februari 2006 bröt såväl våldsamma som fredliga protester återigen ut mot företaget. Demonstranter både på Papua och i andra delar av Indonesien krävde att gruvverksamheten skulle stängas. Representanter för ursprungsbefolkningen uppe vid gruvan gick inte lika långt, utan krävde istället bland annat att Freeport anställer och befordrar fler papuaner, slutar använda soldater som säkerhetsvakter och att lokalbefolkningen ges större inflytande över naturresurserna.

Företagens roll i konfliktområden

Olika studier visar på vilken viktig roll företag kan spela i områden som präglas av konflikter. FN:s generalsekreterare Kofi Annan uppmanar multinationella företag att spela en aktiv roll för att skapa fred istället för att spåda på spänningar i konfliktområden där de är verksamma. Som tidigare nämnts befinner sig Freeport och Sandvik mitt i konflikten mellan den papuanska lokalbefolkningen och den indonesiska statsmakten och militären på Papua.

SwedWatchs rapport visar på de särskilda etiska frågeställningar som väcks när företag är verksamma i konfliktområden. Papua är ett område där exempelvis rättsapparaten är svag, vilket ökar risken för kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption och allvarlig miljöförstöring. Det är dock oklart i vilken utsträckning Sandvik bedömt dessa risker innan affärsrelationen med Freeport inleddes. Företaget kan exempelvis inte svara på frågan om hur riskbedömningen gick till.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag slår fast att företag ska bidra till ekonomisk, social och miljömässig utveckling i syfte att uppnå en hållbar utveckling. Papuakännare som SwedWatch talat med anser att detta för närvarande är oerhört svårt på Papua, eftersom utvinningsverksamheter på ön

utgör väsentliga komponenter i konflikten och all utvinning beskyddas av den brutala militären. Sandvik hävdar att det inte på något sätt påverkar konflikten utveckling. Istället anser det svenska företaget att det bidrar till en hållbar utveckling på Papua, genom att leverera mer miljövänlig utrustning än Freeport använde tidigare, erbjuda jobb och utgöra ett gott föredöme i egenskap av arbetsgivare.

Sandviks kundansvar

För Sandviks del väcker affärsrelationen frågan om företags så kallade kundansvar. Det finns många exempel på hur företag de senaste decennierna har behövt ta ställning till vilka kunder de gör affärer med. Tydligaste exemplen gäller kanske företagsrelationerna med Sydafrika under apartheidtiden. Kundansvarsfrågan kan också handla om hur en kund använder en leverantörs produkter (till exempel telekommunikation för avlyssning eller kemikalier för tillverkning av terrorbomber) eller de slutliga effekterna av produktens användning (gruvutrustning som används i miljöfarlig verksamhet).

Det finns företag som valt att inte sälja produkter till vissa kunder på grund av risken för kränkningar av mänskliga rättigheter och negativa konsekvenser för miljön. Sandvik uppger dock till SwedWatch att det inte anser sig ha något kundansvar. Detta trots att merparten av Sandviks verksamhet sker i nära samarbete med just kunder på lokal nivå och att Sandviks produkter många gånger utgör väsentliga komponenter i kundernas projekt. Företagets informationsavdelning uppger att det bara kan tänka sig att avbryta en kundrelation om den skulle innebära att Sandviks varumärke och rykte svärtades ner.

Sandvik anser emellertid inte att det har ett ansvar för gruvprojektets miljöeffekter på Papua, trots att Sandviks maskiner är en väsentlig komponent i utvinningsverksamheten. Företaget anser heller inte att det har ett ansvar för Freeports betalningar till den indonesiska militären eller vad pengarna används till. Detta trots att militären beskyddar hela gruvprojektet, det vill säga även Sandviks verksamhet och personal på Papua, och trots att Sandvik förmodligen inte behöver betala militären bara för att Freeport gör det istället.

Enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag ska företag då det är möjligt uppmuntra affärspartners att respektera mänskliga rättigheter och skydda miljön i enlighet med nationella lagar och internationella överenskommelser. FN:s etikinitiativ Global Compact skriver att företag ska vara fullt medvetna om människorättsaspekter både hos leverantörer och kunder så att de kan välja lämpliga affärspartners. Sandvik anser att företaget har levt upp till båda dessa skrivningar i förhållande till Freeport. SwedWatch konstaterar emellertid att Sandvik inte har fört fram några synpunkter till Freeport angående gruvverksamhetens konsekvenser. Inte heller har några kontakter tagits med de grupper som berörs av gruvan, vilket borde vara nödvändigt för att kunna göra en ordentlig utvärdering av en affärsrelation.

Trots Papuas rika naturtillgångar lever många papuaner i fattigdom. En tredjedel av Papuas barn går inte i skolan. Nio av tio byar har inte tillgång till grundläggande sjukvård. Foto: Kal Muller/ www.papuaweb.org.

Sandviks etikarbete

2004 antog Sandvik en ny plattform, The Power of Sandvik, som beskriver hur företaget ska göra affärer. Företagets uppförandekod är ett led i detta arbete. Koden slår fast att all verksamhet ska vara förenlig med nationell lag, internationella överenskommelser på miljöområdet och OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Sandvik har hittills inte låtit granska om verksamheten på Papua lever upp till kodens krav. Journalister, forskare och organisationer som SwedWatch tillåts för närvarande inte besöka gruvområdet. Det är därför omöjligt för SwedWatch att bedöma om Sandvik lever upp till sin uppförandekod på Papua.

Enligt Sandviks årsredovisning ska koden omvandlas till lokala handlingsplaner. Sandvik har avstått från att svara på frågan om detta har skett på Papua. Enligt koden är alla former av mutor förbjudna i koncernens verksamhet. Företaget kan dock inte garantera att mutor inte förekommer på Papua, eftersom verksamheten ännu inte granskats.

Inledning: Sandvik på Papua

År 2002 tecknade Sandvik ett tolvårigt kontrakt med det i huvudsak amerikanskägda gruvföretaget PT Freeport Indonesia (här kallad Freeport).¹ Freeport bryter guld och koppar på Papua, en av Indonesiens mineralrika provinser (se karta nedan). Sandvik gick in i samarbetet med Freeport, trots att allvarlig kritik riktats mot företaget under flera decennier.

Sedan 1970-talet har Freeports gruvverksamhet beskyddats av den indonesiska militären, som under samma tid har försökt kuva den papuanska kampen för självständighet. Indonesisk militär och polis har gått fram med ytterst hårda tag för att kväsa protesterna från såväl den beväpnade separatiströrelsen som civilbefolkningen. I en rapport från Yale University Law School dras slutsatsen att den indonesiska regeringens och militärens behandling av papuanerna sedan 1960-talets början troligen skulle kunna klassas som folkmord.

Freeport befinner sig mitt i konflikten mellan den indonesiska militären och papuanerna. Företaget betalar till exempel varje år miljoner dollar till den indonesiska militären för att denna ska beskydda gruvverksamheten. På så sätt bidrar Freeport till att stärka militärens makt i området, samtidigt som militären fortsätter att kränka papuanernas mänskliga rättigheter. Företaget anklagas också för att kränka ursprungsbefolkningens rättigheter och allvarligt skada miljön.

Sandvik har haft Freeport som kund sedan 1997. Företaget har nekat Swed-Watch information om storleken på de första leveranskontrakten med gruvföretaget. Enligt International Center for Corporate Accountability är det svenska företaget för närvarande en av Freeports 17 huvudleverantörer på Papua.² Sandviks affärsområde Mining and Construction levererar sedan 2002 specialanpassad utrustning till Freeports ovanjordsbrytning och förser gruvverksamheten med service och support. Avtalet som slöts 2002 var värt 700 miljoner SEK och enligt informationsdirektör Anders Wallin valde Freeport Sandvik som leverantör på grund av företagets högteknologiska och effektiva utbud.

– Freeport fick ett bra erbjudande. I sådana här fall handlar det om hårdvara och mjukvara, service av produkter och utveckling av metoder tillsammans med kunden för att göra gruvdriften effektiv, säger Anders Wallin till Swed-Watch.

Genom avtalet har Sandvik i större utsträckning kommit att utgöra en del av Freeports kritiserade gruvprojekt. På flera punkter sammanfaller de två företagen; verksamhetsmässigt, säkerhetsmässigt, organisatoriskt och geografiskt.

Sandvik

Sandvik är en högteknologisk verkstadskoncern med 38 000 anställda och en omsättning på cirka 55 miljarder kronor. Verksamhet bedrivs över hela världen och företaget har en världsledande position bland annat på området maskiner och verktyg för bergavverkning. Merparten av Sandviks affärer görs på lokal nivå i nära samarbete med kunderna. Företagets tio största aktieägare var i slutet av 2004:

1. Industrivärlden
2. JP Morgan Chase Bank
3. State Street Bank and Trust Co
4. Handelsbankens Pensionsstiftelse
5. Roburs fonder
6. AMF Pensionsförsäkrings AB
7. Nordea Fonder
8. Handelsbankens Fonder
9. SEB Fonder
10. Northern Trust Company

Källa: Sandviks hemsida, www.sandvik.se.

- Sandviks gruvutrustning används i Freeports utvinningsverksamhet som kritiseras för att den inte tar hänsyn till ursprungsbefolkningens rättigheter och miljön.
- För närvarande har Sandvik 250 anställda verksamma inne på Freeportområdet. Sandviks personal och verksamhet skyddas av Freeports och egen säkerhetspersonal samt den beryktade militären som Freeport betalar.
- Sandviks lokala chefer omfattas till viss del av Freeports människorättspolicy.³
- Freeports avdelning för intern konflikthantering omfattar även Sandviks anställda.⁴
- Även svenska Atlas Copco levererar utrustning till Freeports gruvprojekt. Leveranserna består av kompressorer som bland annat används för att ventilera gruvschakten. I denna rapport har dock SwedWatch valt att fokusera på Sandvik, eftersom Sandvik i större utsträckning är involverat i projektet och har anställda på plats.

Syfte

I denna rapport diskuterar SwedWatch företags roll och ansvar i konfliktområden. I områden som präglas av väpnade konflikter eller starka spänningar mellan olika etniska grupper kan företags agerande komma att påverka hur konflikten utvecklas. Beslut om handel och investeringar, företagens relationer till lokalbefolkningen och hanteringen av olika miljöaspekter kan antingen förvärra konflikten eller bidra till att spänningarna minskar.

Företag som är närvarande i konfliktområden står inför särskilda etiska frågeställningar. Många gånger är rättsapparaten svag, vilket ökar risken för kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption och allvarlig miljöförstöring. Risken kan ibland vara stor att företag blir medskyldiga till dessa brott. FN:s generalsekreterare Kofi Annan uppmanar därför multinationella företag att spela en aktiv roll när det gäller dessa frågor.

”Företag behöver en stabil miljö för att kunna utföra sitt arbete och minimera sina risker. Deras rykten - inte bara i förhållande till allmänheten utan också till sina anställda och aktieägarna – beror inte bara på vilken service de levererar utan hur den levereras. Deras mål kan inte längre särskiljas från några av FN:s huvudmål; fred, utveckling och rättvisa. Detta är övertygande skäl till varför företag bör spela en aktiv roll i hanteringen av dessa frågor, utan att vänta på att bli tillfrågade.”⁵

De ekonomiska dimensionerna av väpnade konflikter tenderar att glömmas bort trots att de ofta är centrala. Inkomster från utvinningsverksamheter och handel riskerar att finansiera vapenhandel och de stridande parternas infrastrukturer. Ofta är företagen beroende av regeringsstyrda säkerhetsstyrkor eller andra gruppers beväpnade skydd för att verksamheten ska kunna bedrivas. ”Beskyddarna” kräver i många fall betalt för sina tjänster, samtidigt som de kränker lokalbefolkningens mänskliga rättigheter och förvärrar konflikten. På så sätt riskerar företagen att ekonomiskt bidra till konflikten och att så kallade konfliktekonomier uppstår. Olika aktörer tjänar pengar på att stridigheterna fortsätter och att spänningarna bevaras. På så sätt hindras fredliga lösningar och en hållbar utveckling att ta form.

Den oberoende research- och analysorganisationen International Crisis Group listade 2005 hela 70 länder där konflikter pågår eller risken för konflikter är stor. Nästan hälften av dessa har betydande olje-, gas- eller gruvindustrier. Ett exempel är den indonesiska provinsen Papua där Freeport och Sandvik verkar.

Metod

Sedan Sandvik skrev sitt tolvåriga kontrakt med Freeport i slutet av 2002 har SwedWatch följt utvecklingen på Papua och kritiken mot Freeport. En fältstudie i området planerades under 2004, men den kunde inte genomföras på grund av det kritiska säkerhetsläget. SwedWatch har även bett Freeport och Sandvik om hjälp med att få resa in området, men har fått nekande svar. Sandvik hänvisar till att företaget inte har möjlighet att påverka detta och Freeport har inte svarat alls. För närvarande tillåts inte utländsk media och enskilda organisationer besöka det område där Freeport ligger.

Under 2004 gav SwedWatch i uppdrag åt den indonesiska människorättsorganisationen ELSHAM att dokumentera Freeports, Sandviks och militärens agerande samt lokalbefolkningens åsikter om gruvverksamheten. Organisationen har dock hindrats från att arbeta med denna typ av uppgifter under de senaste åren, på grund av militärens repression mot människorättsförespråkare. Det material som finns tillgängligt har istället inhämtats med hjälp av bland annat Abigail Abrash Walton, styrelseledamot i ELSHAM och aktiv i Papuafrågan inom ramen för den icke-statliga amerikanska organisationen RFK Center For Human Rights. För närvarande undervisar Abigail Abrash Walton i frågor som rör miljö och utveckling vid Antioch New England Graduate School. 1999 koordinerade hon ett försök till en oberoende granskning av människorätts-situationen inom Freeportområdet.

Under 2005 aktualiserades kritiken mot Freeport på nytt då nya uppgifter publicerades som gav bränsle till kritiken mot företaget. Global Witness, en oberoende undersökande organisation som belyser kopplingen mellan utnyttjandet av naturresurser och kränkningar av mänskliga rättigheter, stod bakom den ena rapporten: *Paying for Protection – The Freeport Mine and the Indonesian Security Forces*. Rapporten fokuserar på Freeports kopplingar till den beryktade indonesiska militären, framför allt på de penningtransaktioner som gått från företaget till militären under 2000-talet.

Den andra rapporten är en utvärdering av hur Freeport lever upp till sin egen etiska policy. Utvärderingen genomfördes av en oberoende institution, International Center for Corporate Accountability (ICCA). ICCA bedriver ett icke-vinstdrivande arbete vid City University of New York. Utvärderingen grundar sig bland annat på anonyma enkäter och intervjuer med Freeports anställda, men omfattar endast de aspekter som företaget på frivillig basis åtagit sig att arbeta med.

I december 2005 publicerade New York Times en större granskning av Freeports verksamhet på Papua, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*. Företaget har utan Freeports vetskap försetts med sju års bokföringsdokument. 30 personer, konsulter och personer som antingen har jobbat eller jobbar på Freeport, har intervjuats för att bekräfta olika uppgifter och för att ge fler svar.

New York Times presenterar en bild av en gruvverksamhet som har lett till allvarlig miljöförstöring, men som aldrig har bestraffats på grund av företagets nära kontakter med makthavare, polis och militär, vilka alla tjänat på att sätta vinst framför hållbar utveckling. Anklagelserna utreds nu i Indonesien.

SwedWatch har varit i kontakt med många olika källor under arbetets gång. Frågan om företags ansvar i konfliktområden och särskilt på Papua har diskuterats med Denise Leith och Brigham Montrose Golden. Denise Leith är en australiensisk konfliktforskare och författare till en av de mest uppmärksammade böckerna om Freeport: *The Power of Politics: Freeport in Suharto's Indonesia*. Brigham Montrose Golden är antropolog vid Colombia-universitetet i New York. Golden skrev, precis som Leith, sin avhandling om Freeport. Innan dess arbetade han som konsult för företaget.

I avsnitt 7 intervjuas företrädare för Sandvik om hur de ser på Freeports agerande och sin egen roll mitt i Papuas konflikt. Företaget har även fått läsa rapporten före publiceringen. Dess skriftliga kommentar bifogas längst bak i denna rapport.

SwedWatch har också bett Freeport McMoRan kommentera den huvudkritik som förts fram mot företaget under de senaste åren. Företaget har valt att förse SwedWatch med ett mer allmänt svar som även skickats till New York Times. Brevet publiceras i sin helhet i anslutning till denna rapport på SwedWatches hemsida.

Kapitel 1. Konflikten på Papua – en historisk tillbakablick

På Jayawijayabergens södra sluttningar sträcker Freeports gruvverksamhet ut sig. Här utvinns koppar och guld. Områden utforskas efter fler fyndigheter. Dessa landområden tillhörde ursprungligen två av Papuas etniska grupper, höglandsfolket Amungme och låglandsfolket Kamoro. Gruvan ligger på den västra delen av ön Nya Guinea. Européerna upptäckte området under sina handelsfärder i regionen.

1828 blev västra Nya Guinea en holländsk koloni. Naturresurserna i detta område skapade stora rikedomar och när indonesiska nationalister utropade Indonesiens självständighet i augusti 1945 inkluderade de det eftertraktade västra Nya Guinea i sin definition av den nya republiken. Holländarna ville dock behålla territoriet, som sin sista kolonialistiska utpost i Sydostasien, och till en början fick de sin vilja igenom. Papuanerna hade gjort klart att de inte ville tillhöra Indonesien, men den indonesiske presidenten Sukarno övergav inte planen på att inlemma Papua i Indonesien. Med Kina och Sovjet i ryggen började Sukarno rusta för krig. Storbritannien, USA och Australien försökte blidka indonesierna för att undvika en konfrontation mitt under det pågående kalla kriget.⁶

Västra Nya Guineas rådsförsamling representerade papuanerna. Rådet var tänkt att styra Papua, eller Västpapua som självständighetsförespråkarna kallar provinsen för, efter det att holländarna hade dragit sig tillbaka. När rådet 1961 hissade papuanernas nyantagna flagga - The Morning Star - lät den indonesiska regeringen inte dröja med sitt militära svar. USA trädde in på scenen för att förhandla fram ett fredsavtal mellan Nederländerna och Indonesien. New York-överenskommelsen slöts i augusti 1962 utan att en enda papuan haft ett ord med i laget. Avtalet gick ut på att holländarna skulle lämna över Papua för administration i FN:s regi senare samma år och att FN i sin tur skulle överlämna området till Indonesien i maj 1963. Planen genomfördes, trots att papuanerna försökte övertala FN att stanna för att skydda lokalbefolkningens rättigheter.

En beväpnad konflikt bröt ut mellan indonesisk militär och den papuanska gerillan, Rörelsen för ett fritt Papua (OPM). Militären gick hårt fram, både mot motståndsmän och mot civila. I en folkomröstning 1969, som närmast kan beskrivas som en parodi på demokrati, befästes Indonesiens suveränitet över Papua⁷. I FN:s generalförsamling godkände världssamfundet omröstningens utgång, trots att den utförts i strid med internationell praxis (se vidare faktaruta nedan).

Sedan dess har en brutal kamp förts mellan de papuaner som kämpar för frihet – merdeka - och den indonesiska militären som gjort allt för att behålla

The Act of Free Choice

Avtalet som slöts mellan Nederländerna och Indonesien 1962, New York-överenskommelsen, hade gett utrymme för en folkomröstning i enlighet med internationell praxis. Efter det indonesiska övertagandet skulle papuanerna ges möjlighet att själva bestämma om sina egen framtid. Folkomröstningen, som kallades The Act of Free Choice, blev dock allt annat än en fri och demokratisk tillställning. Endast 1 022 av områdets 700 000 invånare tilläts delta. Denna minoritet tvingades lägga sin röst under stränga hot och resultatet blev att samtliga röstberättigade röstade för att landet skulle bli en indonesisk provins. FN-personal som var utsända för att övervaka valet hade misslyckats totalt med att se till att New York-avtalets skrivningar efterlevdes. FN:s generalförsamling erkände strax därefter Indonesiens legala kontroll över Papua. Indonesiens regering hade segrat. Papuaernas rätt till självbestämmande, som slås fast i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter artikel 1, hade kränkts.

2001 antogs en lag som skulle ge Papua ett visst självstyre. Mer pengar skulle överföras till Papua, ursprungsbefolkningens rättigheter skulle garanteras i större utsträckning och lokala institutioner, som ett papuanskt överhus (MPR), skulle skapas för att ge befolkningen en politisk röst. För papuanerna har lagen dock blivit en stor besvikelse. Tillskottet av pengar går inte till dem som mest behöver det utan äts i stor utsträckning upp av korruptionen. MPR:s verksamhet begränsas starkt och papuanerna känner sig fortfarande långt ifrån respekterade av regeringen i Jakarta.

Brundige Elizabeth m fl (2004), Indonesian Human Rights Abuses in West Papua, Petersson Thomas (2005) Dödlig tystnad – En bok om FN:s svek samt rapportering, Mandowen Willy (2005), West-Papua and the Right to Self-determination – A Challenge to Human Rights samt debattartiklar i Jakarta Post i december 2005 och januari 2006.

kontrollen över regionen och dess rika naturtillgångar. Utvinningsföretag och leverantörer som Sandvik befinner sig mitt i denna konflikt, eftersom utvinningsverksamheterna beskyddas av militären och lokalbefolkningen inte anser att de får tillräcklig del av inkomsterna som naturresurserna genererar.

Militären har länge använt sig av betydligt mer våld än vad som kunnat försvaras militärt. Våldet har riktats mot såväl beväpnade självständighetsförespråkare som civila. OPM-gerillan är för närvarande i ett uppenbart underläge och frågan är hur stort militärt säkerhetshot den egentligen utgör. Enligt obekräftade uppgifter agerar runt 10 000 indonesiska trupper på Papua. International Crisis Groups källor uppskattar att OPM består av cirka 1 000 soldater som har ett 50-tal vapen.⁸

– Den militära närvaron i provinsen är klart överdriven. Regeringen är rädd att historien om Östtimor kommer att upprepas om självständighetskraven tillåts bli tillräckligt högljudda så att frågan internationaliseras, säger Francesca Lawe-Davies, analytiker på International Crisis Group i Jakarta som nyligen besökte Papua.

I januari 2006 stormade minst 200 demonstranter Papuas lokala parlament och krävde att militären genast lämnar provinsen.⁹

Vad vill papuanerna?

Eftersom inget demokratiskt val och ingen verklig folkomröstning har ägt rum på Papua är det svårt att veta vad papuanerna för närvarande vill. Enligt officiella uppgifter hade provinsen nästan 2,4 miljoner invånare 2002. Av dessa tillhörde 52 procent ursprungsbefolkningen medan 48 procent var indonesiska migranter som kommit från andra delar av öriket som ett led i regeringens omfattande migrationspolitik.¹⁰ Enligt International Crisis Group stödjer merparten av ursprungsbefolkningen självständighetsrörelsen. I områden där företag bedriver utvinningsverksamhet som bevakas av militär och polis verkar stödet för självständighet vara nära sammankopplat med ett missnöje med företagets agerande.¹¹

Det verkar dock inte som om papuanerna är emot utvinning av naturresurser i sig. Däremot protesterar de mot hur de behandlas av företagen. I ursprungsbefolkningens sedvanerätt (adat) talar man om rätten till land, vikten av att skälig kompensation ges till berörda grupper och att de behandlas med respekt. Den indonesiska lagen har under årens lopp inte respekterat dessa krav. Den nuvarande lagstiftningen slår dock fast att större hänsyn ska tas till adat när koncessioner godkänns. Lagen gäller dock bara nya koncessioner och inte dem som redan delats ut till exempelvis Freeport.¹²

– Ursprungsbefolkningen upplever inte att lagen är tillräckligt stark. Ledare för etniska grupper får inte alltid tillgång till full information och därmed kan de ibland manipuleras oavsett om det är företagets avsikt eller inte. Därför upplever många att de inte får de överenskommelser som de borde få, säger International Crisis Groups analytiker Francesca Lawe-Davies.

Det allmänna kravet från ursprungsbefolkningen är frihet – merdeka. Med merdeka menas ofta 'frihet genom en självständig stat', men kan också mer allmänt betyda 'frihet från orättvisa och förtryck', eventuellt genom självstyre om detta utformas på ett sätt som uppfattas som rättvist. Ursprungsbefolkningen anser dock att lagen om självstyre från 2001 (se faktaruta ovan) är alltför urvattnad.¹³

Olika grupperingar använder sig av olika medel för att nå merdeka. Gerillan, OPM, bedriver en beväpnad kamp, medan den politiska institutionen det Papuanska rådspresidiet (PDP) är emot våldsanvändning. Presidiet hoppas på en trestegslösning, som skulle inledas med att alla parter i konflikten förband sig att inte använda våld och att detta övervakades av en tredje part. Det andra steget skulle vara att se till att lagarna verkligen följdes och att personer som kränkt mänskliga rättigheter ställdes inför rätta. En diskussion om hur Papua inlemmades i Indonesien på 1960-talet skulle utgöra det tredje steget. Presidiets dialogstrategi har stöd av många papuaner.¹⁴

Kraven på självständighet har hittills bara fått stöd av en av världens regeringar – öriket Vanuatus regering i Stilla havet. Många forskare och människorättsförespråkare har förundrats över att omvärldens regeringar inte har engagerat sig mer i papuanernas situation och i större utsträckning försökt bidra till fredliga lösningar på konflikten. Omvärlden reagerade mot Indonesiens förtryck av östtimoreserna, men när det gäller Papua är världen tyst trots att liknande övergrepp mot civilbefolkningen pågår, säger Anders Uhlin som är biträdande professor i statsvetenskap vid Lunds universitet och engagerad i Papuafrågan genom Föreningen för ett fritt Papua.¹⁵

– En anledning till detta är att områdena skiljer sig åt rent folkrättsligt. Indonesiens annektering av Östtimor var ett rent folkrättsbrott, medan omvärlden godkände Indonesiens överhöghet över VästPapua i FN-omröstningen 1969. Därför pågår det nu en internationell kampanj för att få FN att ompröva sitt beslut och för att papuanerna ska ges rätten att bestämma över sin egen framtid, säger han till SwedWatch.

Kapitel 2. Freeport – gruvföretaget i konfliktens mitt

”Föreställ dig att ett utländskt företag, som fått din regerings välsignelse, anlände en dag och beslagtogs ditt hem, förstörde din mataffär, jordbruket och trädgårdarna, din kyrka, din favoritpark; förgiftade ditt dricks- och badvatten; skapade farliga avfallshögar i din stad; blockerade dina försök att söka rättvisa i domstol; finansierade polisen som hotade, torterade, våldtog och dödade familjemedlemmar och vänner för att de försökte stå emot försöket att förstöra din livsstil. Möt Amungme och Kamoro i Timika-området på Papua, som kontrolleras av Indonesien. De behöver inte föreställa sig detta scenario. De lever mitt i det sedan 35 år tillbaka”.

(Abigail Abrash Walton, *Mining a Sacred Land*, publicerad i *Human Rights Dialogues* vårnummer 2004)

På Freeports hemsida spelas presentationsfilmer upp med bilder från när Freeport-expeditionen började undersöka de västra delarna av Nya Guinea i början på 1960-talet. I den ståtliga bergskedjan, som på vissa platser täcks av glaciärer och sträcker sig ovan molnen, skulle Freeport slutligen finna några av världens rikaste guld- och kopparfyndigheter. Det amerikanska gruvföretaget, som idag heter Freeport McMoRan Copper & Gold Inc, tecknade sitt första koncessionsavtal med den indonesiska regeringen i april 1967, det vill säga innan folkomröstningen om Papuas framtid ägde rum. Detta har fått såväl forskare som lokala grupper att ifrågasätta om det första kontraktet verkligen var lagligt.

– Kontraktet borde inte ha betraktats som ett lagligt kontrakt, för de som skrev under det hade inte rätt att avtala bort något, säger Denise Leith, konfliktforskare vid Macquarie universitet i Sydney och författare till boken *The Politics of Power: Freeport in Suharto's Indonesia*.

Freeport fick den exklusiva rätten att utvinna malm ur berget Ertsberg (Kopparberget). Enligt Denise Leith berodde det mycket på USA:s och företagsledningens uttalade stöd för president Suhartos diktatur. Freeport tilläts i stort sett självt diktera villkoren i kontraktet.¹⁶ Tre år senare påbörjades exporten av koppar till omvärlden.

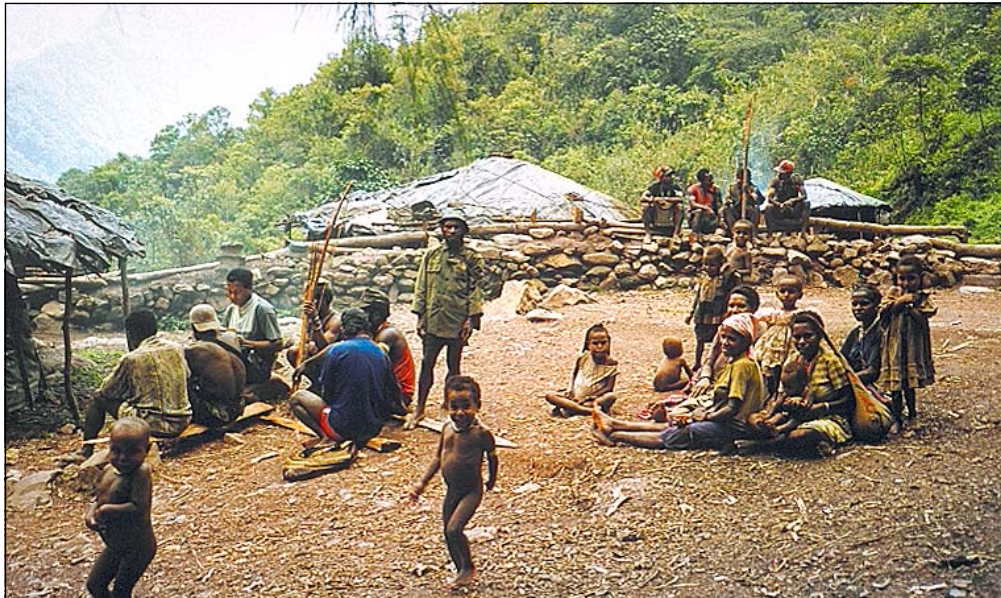
1991 förlängde den indonesiska staten Freeports kontrakt som ger företaget rätten att fortsätta med utvinningen fram till 2027.¹⁷ Utvinningen av malm bedrivs för närvarande av PT Freeport Indonesia, som direkt och indirekt ägs till drygt 90 procent av Freeport McMoRan Copper & Gold Inc. Resterande andelar ägs av den indonesiska regeringen. Freeport är en av världens största producenter av guld och koppar, och produktionskostnaderna hör till de lägsta i branschen. Företagets nettoinkomst uppgick under 2004 till motsvarande 1, 2

Grasberggruvan har gett upphov till starka spänningar mellan papuanerna och Freeport. Grasberg är världens största guldgruva och innehåller världens tredje största kopparfyndighet. Foto: Chris Ballard.

miljarder SEK¹. För närvarande är företaget Papuas största privata arbetsgivare och en av Indonesiens största skattebetalare. Mellan åren 1992 och 2004 uppskattas den indonesiska staten ha tjänat drygt 240 miljarder SEK på företagets verksamhet, vilket nästan motsvarar två procent av landets BNP.¹⁸

Spänningar uppstod dock strax efter att Freeport anlände till den avlägsna regionen. De pågår än idag och grundar sig bland annat i frågor som gäller miljö, landrättigheter, företagets kopplingar till militären samt fördelningen av inkomsterna som gruvprojektet genererar. Freeport hävdar att företaget alltid ”har utfört sin indonesiska verksamhet med hänsyn till miljön och med en

Ursprungsbefolkningen har fått flytta på sig för att ge plats åt Freeports gruverksamhet. Många har förlorat sina traditionella försörjningsmöjligheter. Foto: Chris Ballard.

känsla av ansvarighet gentemot sina papuaniska anställda och ursprungsbefolkningen som lever runt gruvdriftsområdet”.¹⁹ Forskare, personer som arbetar eller har arbetat på Freeport samt lokala och internationella organisationer ger dock en annan bild.

Kulturkrock

För lokalbefolkningen kom Freeports entré på ön som en chock. Hittills hade papuanerna endast haft en väldigt begränsad kontakt med omvärlden och deras kultur skilde sig radikalt från det amerikanska företags västerländska företagskultur. Ursprungsbefolkningen hade i århundraden försörjt sig på hållbart jord- och skogsbruk, fiske och jakt. Deras kultur och kosmologi är tätt kopplade till naturen. De anser till exempel att det finns ett själsligt band mellan ett folk och dess territorium. Att skada naturen är att skada sig själv. För Amungmefolket är berget som Freeport kapat toppen av heligt. Freeport ignorerade dock länge papuanernas synsätt och krav och kom på många sätt att förknippas med den indonesiska överhögheten.²⁰

Brigham Montrose Golden är socialantropolog vid Colombia University i USA och har skrivit sin avhandling om Freeport. Innan dess arbetade han som konsult för företaget. Han beskriver hur det amerikanska företags och ursprungsbefolkningens olika värderingar krockar, till exempel när det gäller synen på pengar.

– En papuan betraktar sig inte som rik om han äger en massa materiella saker, utan om han ger bort saker till andra så att människor i hans omgivning står i skuld till honom. Detta innebär att du är stark och mäktig om du ger bort

Papuas ursprungsbefolkning

Drygt hälften av Papuas 2,4 miljoner invånare tillhör ursprungsbefolkningen, medan resten är migranter som kommit från andra delar av Indonesien. Sju olika stammar gör anspråk på marken runt gruvan - Kamoro, Amungme, Damal, Ekari, Dani, Moni och Nduga. Av dem har Amungme och Kamoro de primära traditionella landrättigheterna till området där gruvan ligger. De andra folkgrupperna har i huvudsak migrerat till området runt gruvverksamheten efter det att Freeport anlände.

Till skillnad från de muslimska indonesiska migranterna i området är personer som tillhör ursprungsbefolkningen mestadels kristna eller animister. Icke-papuanerna dominerar affärlivet. Detta, i kombination med de kulturella och religiösa skillnaderna, har skapat en utbredd rasism och starka spänningar mellan olika befolkningsgrupper i provinsen.

saker och svag om du tar emot. Freeport skänker pengar till papuanerna genom olika sociala program och papuanerna känner sig svaga. Till detta kommer alla militärer och tillgången på vapen i området. Detta är en sorglig och spänd plats, samtidigt som den är så vacker med bergen och djungeln, säger Brigham Montrose Golden till SwedWatch.

Freeport har satsat stora summor på sociala projekt i regionen där gruvan ligger. De flesta papuaner accepterar och tar emot Freeports pengar, förklarar Brigham Montrose Golden, men de anser inte att Freeport respekterar dem.

– ”De behandlar oss inte som människor, men de ger oss pengar”, säger de. Detta är konfliktens språk, fortsätter Brigham Montrose Golden.

Samtidigt som lokalbefolkningen har avskytt hur Freeport behandlat deras heliga natur har de också velat ta del av de moderna inslag som företaget förde med sig: stormarknader, stenbelagda gator, bilar, tvättmaskiner, elektricitet, etcetera. När skymningen kom brukade de sitta och se på den nybyggda gruvstaden Tembagapura när den glittrade i mörkret.

– De var övertygade om att det var så här som paradiset såg ut, men idag präglas deras liv av enorma sociala problem. De har förlorat allt som gav deras liv värdighet och innehåll, säger konfliktforskaren Denise Leith.

Rätten till land

Spänningarna i området gäller även rätten till land. Ursprungsbefolkningen har fått flytta på sig för att ge plats åt Freeports utvinningsverksamhet. Amungme- och Kamorofolket besitter de traditionella landrättigheterna till de områden som påverkats av gruvdriften, men enligt indonesisk lag tillhör naturrikedomar som mineraler staten, som har rätt att dela ut koncessioner till utvinningsföretag som Freeport.

För ursprungsbefolkningen innebär förlusten av land att de upplever att de har förlorat kontrollen över sina liv. Gruvverksamheten och förflyttningarna har lett till att deras traditionella försörjningsmöjligheter till stor del har förstörts.²¹ 1997 beskrev medlemmar ur Kamorostammen hur de påverkats av Freeports gruvavfall i ett brev till PT Freeport Indonesias ledning.

”Sagopalmerna och träden som förser oss med virke till våra hem och kanoter har dött; djuren vi jagar har flytt; våra traditionella medicinväxter har försvunnit. Vår kultur börjar dö ut och vi lider av ökande hälsoproblem”.²²

I sin hållbarhetsrapport skriver Freeport att företaget har legat lång framme när det gäller ekonomisk kompensation och erkännande av ursprungsbefolkningens rättigheter. Företaget tar bland annat upp det samförståndsavtal som undertecknats med representanter för Amungme och Kamoro 2000, där några av de frågor som behandlas gäller landrättigheter och dialog. 2001 skapades en fond där en del av pengarna använts till att köpa aktieandelar i Freeport McMoRan åt Kamoro- och Amungefolken.²³

Amungmefolket hävdar att hundratals människor har tvångsförflyttats av företaget och militären under årens lopp, medan Freeport uppger att det aldrig har bidragit till några tvångsförflyttningar.²⁴ International Crisis Group gör bedömningen att ursprungsbefolkningen inte kan betraktas ha varit tillräckligt informerade för att kunna ge sitt medgivande till förändringarna, eftersom de inte har förstått i vilken utsträckning gruvan skulle komma att påverka deras region.²⁵ Enligt Abigail Abrash Walton, styrelseledamot i den indonesiska människorättsorganisationen ELSHAM, förstod ursprungsbefolkningen först 1995 att de överlätit tiotusentals kvadratkilometer av sitt ursprungliga territorium.

De indonesiska myndigheterna har länge betraktat motstånd mot ”utveckling” som en subversiv handling. Detta har begränsat ursprungsbefolkningens försök att återfå land och att delta i beslutsfattande som rör dessa frågor.²⁶ Vidare betraktar inte ursprungsbefolkningen mark som någon vara, utan något som man tar hand om gemensamt eftersom marken är viktig för den egna fysiska och andliga överlevnaden, förklarar Abigail Abrash Walton.

– Grasbergberget är ett heligt område för dem. Freeport har förstört deras heliga plats. Det är som om någon skulle komma in och förstöra Jerusalem för en kristen, jude eller muslim. Hur skulle du någonsin kunna kompensera det? säger hon till SwedWatch.

Diskriminering

Den indonesiska politiken på Papua har länge präglats av diskriminering och en omfattande immigrationspolitik, som bland annat syftat till att integrera papuanerna i Indonesien.²⁷ Enligt Carmel Budiardjo, som fick det alternativa nobelpriset 1995, har indoneserna historiskt sett betraktat papuanerna som ”primitiva, barbariska och improduktiva”. Uppdelningen på grund av etnisk tillhörighet har under åren även avtecknat sig i Freeports verksamhet. 1982

var endast 200 av företagets dryga 2 500 anställda papuaner. Enligt Budiardjo utförde dessa personer de minst avancerade uppgifterna och tvingades leva i illegala bosättningar i gruvområdets utkanter. I sin bok *West Papua: The Obliteration of a People* beskriver Budiardjo hur gruvstaden Tembagapura på 1980-talet hade blivit en enklav för indoneser och utlänningar, segregerad på ett apartheidliknande sätt.²⁸

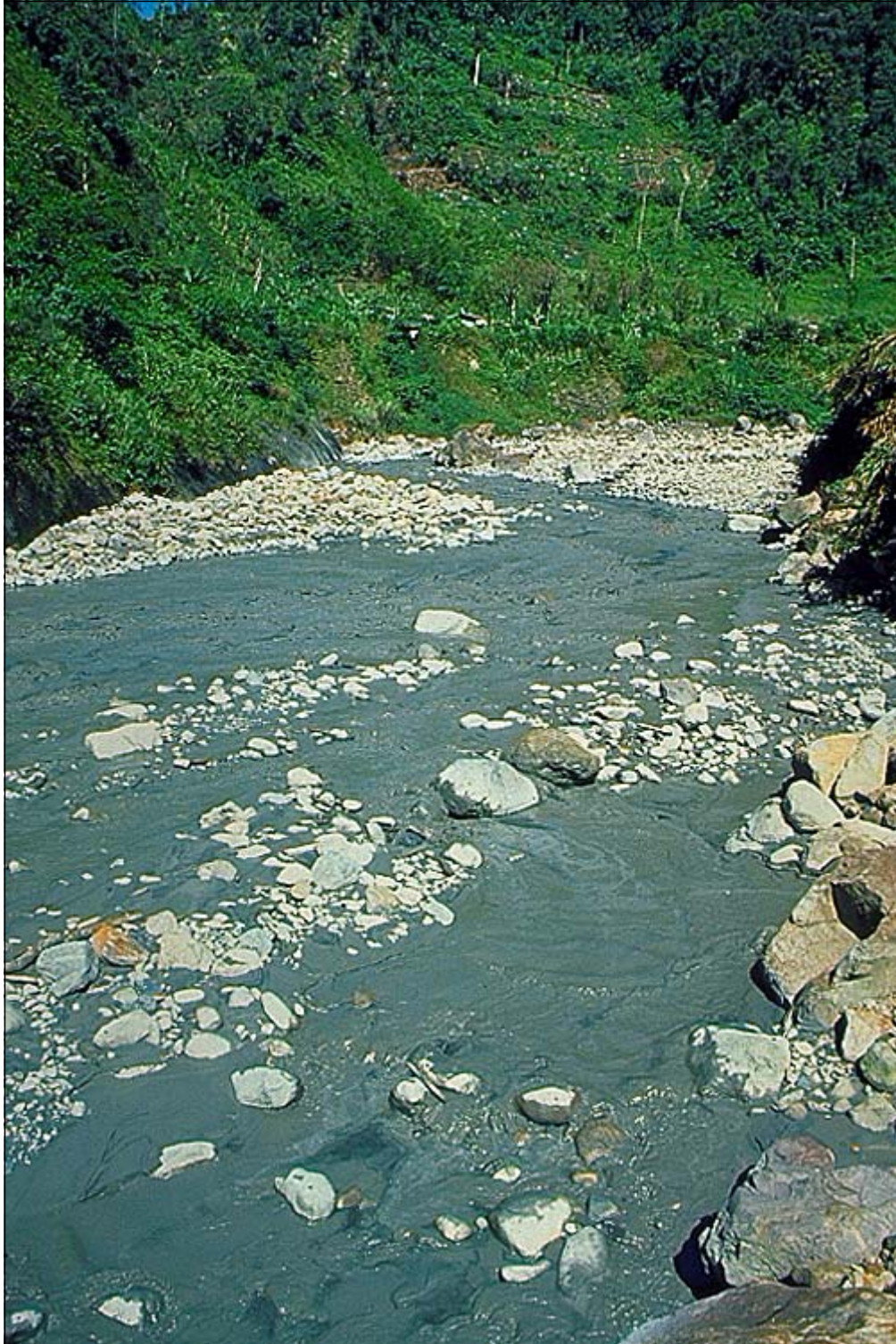
Den svenske författaren och journalisten Thomas Petersson gjorde liknande iakttagelser när han 1997 besökte förorten Kuala Kencana. Här bor många av Freeports anställda och deras familjer, men papuanerna är i klar minoritet. Petersson beskriver platsen som en amerikansk mönsterförort med en påkostad golfbana, bibliotek och skönhetssalonger. För papuaner utan giltig legitimation var dock förortens varuhus förbjudet område.²⁹

1996 lovade Freeport att fördubbla andelen papuaner i sin arbetsstyrka före år 2001. Företaget har bland annat initierat utbildningsprogram som ger företräde åt papuanska kandidater.³⁰ Enligt International Center for Corporate Accountability (ICCA), som utvärderat hur Freeport lever upp till sina egna etiska riktlinjer, har målet nåtts och företaget fortsätter att anställa fler papuaner. Freeport har utlovat att fördubbla antalet papuaner ännu en gång innan 2006 är slut. Utvärderingen visar dock på att över hälften av dem som intervjuats anser att diskriminering förekommer inom företaget, bland annat på grund av etniskt urval och vänskapsband. Enligt ICCA indikerar intervjuaren att det finns problem även på ledningsnivå. Över lag är papuanska anställda mer missnöjda med företaget än vad icke-papuanska anställda är. Drygt 40 procent av företagets papuanska anställda anser till exempel att Freeport är ett dåligt företag för det papuanska folket.³¹

Miljöförstöring

Mot slutet av 1980-talet utökade Freeport sin utvinningsverksamhet i och med att Grasberggruvan upptäcktes. Enligt flertalet källor (forskare, statliga tjänstemän, internationella och lokala miljögrupper) har expansionen av gruvverksamheten lett till allvarlig miljöförstöring, exempelvis när den del av gruvavfallet som kallas tailings dumpats i flodsystem runt gruvorna på ett sätt som aldrig skulle tillåtas i Sverige eller USA.³² Enligt dokument som miljöministeriet låtit New York Times ta del av har kopparhalterna och avlagringarna gjort att fiskbeståndet i stora områden nästan helt har försvunnit och att vegetation har kvävs av avfallet. Denna miljöförstöring ska ha skett i områden som tidigare tillhörde de biologiskt rikaste sötvattenområdena i världen.³³ Minst 130 kvadratkilometer tropisk skog uppges ha förstörts i områden som Kamoro-folket betraktat som deras.³⁴

Freeport uppger att man valt den lösning som är bäst utifrån lokala förhållanden. Därför betraktar företaget hanteringen av gruvavfallet som lyckad.³⁵ Freeport medger att avfallet påverkat mollusker, sniglar och musslor. Fiskar, krabbor och räkor frodas dock i flodmynningarna, hävdar Freeport och lovar att se till att växtligheten återhämtar sig när gruvutvinningen är klar. Företaget

Freeports gruvavfall förs från bergen ner till kusten via floderna, vilket kritiseras starkt av exempelvis internationella och lokala miljögrupper. Indonesiens miljöministerium har uppmanat Freeport att finna ett annat system för sin avfallshantering. Foto: Chris Ballard.

påpekar att det utförde över 40 undersökningar med hjälp av vetenskapsmän i världsklass innan gruvverksamheten expanderade i slutet på 1990-talet. Bara under 2004 ska företaget ha spenderat drygt 200 miljoner SEK på olika miljöprogram. Freeport betraktar New York Times uppgifter som ”störande och provocativa felaktigheter”.³⁶

Enligt företaget har avfallssystemet godkänts och kontrollerats av regeringen. Företaget hävdar att det följer både nationell lagstiftning och de internationellt mest vedertagna metoderna, så kallad ’best practice’.³⁷ Tjänstemän har dock försett New York Times reportrar med dokumentation och brev som visar att Indonesiens miljöministerium sedan 1997 vid upprepade tillfällen påpekat för företaget att det bryter mot landets miljölagstiftning. Enligt en av miljöministeriets tjänstemän saknar företaget till och med det tillstånd som lagen kräver för att företag ska få lov att dumpa farligt avfall.³⁸ SwedWatch har bett Freeport McMoRan att kommentera detta, men företaget har avstått.

Freeport har aldrig åtalats för sin hantering av avfallet. I slutet av 2005 skärptes dock tonen från det indonesiska miljöministeriet då högt uppsatta tjänstemän offentligt kritiserade företaget i en intervju i Jakarta Post. Enligt ministeriet hotar gruvavfallet som dumpats i Otominafloden den biologiska mångfalden och allmänhetens hälsa. Ministeriet betraktar dumpningen som olaglig och avfallet som giftigt. Fallet utreds nu vidare. Landets miljöminister Rachmat Witoelar har lovat att kontrollen av Freeport och andra storföretag ska skärpas. Miljöutskottet planerade inleda utfrågningar av Freeports chefer under februari 2006.³⁹

I sin hållbarhetsrapport från 2004 skriver Freeport att vattnet i floderna är drickbart. Företaget beskriver området där floderna mynnar ut som ”ett fungerande ekosystem”.⁴⁰ Påståendena har länge ifrågasatts av Indonesiens största sammanslutning av enskilda organisationer, WALHI (Friends of the Earth Indonesia). I maj 2006 presenterade WALHI en omfattande rapport som bygger på Freeports och olika myndigheters opublicerade undersökningar. WALHI uppmanar Indonesiens regering att åtala Freeport och se till utvinningsverksamheten upphör till dess att miljöproblemen hanterats. WALHI föreslår också att en oberoende panel tillsätts omgående, vilken skulle ha till uppgift att bland annat utvärdera hur gruvavfallet skulle kunna hanteras på bästa sätt. En grundlig oberoende utvärdering skulle sedan kunna ligga till grund för en diskussion om gruvans framtid där även lokala grupper och andra intressenter tillåts delta.⁴¹

Makten över naturresurserna

En annan komponent i konflikten gäller inkomsterna som gruvverksamheten genererar. Grasberggruvan är världens största guldgruva och innehåller världens tredje största kopparfyndighet. Samtidigt lever för närvarande 40 procent av papuanerna under fattigdomsgränsen. Relativt sett har ytterst lite reella pengar återförts till papuanerna, trots att Freeport är en av Indonesiens största

skattebetalare. En tredjedel av Papuas barn går inte i skolan och nio av tio byar har inte tillgång till grundläggande sjukvård.⁴²

På många sätt har Freeport tagit ett större ansvar för sociala frågor än många andra multinationella företag. I praktiken har företaget mer eller mindre kommit att agera som en lokal regering när den indonesiska staten har underlåtit att förse Papua med grundläggande samhällsservice. Företaget har exempelvis bekostat väg- och husbyggen, sjukvård och skolor, vilket vanligtvis är statens uppgift.

I mitten av 1990-talet ökade företaget kraftigt sitt frivilliga sociala ansvarstagande efter omfattande lokala protester. Freeport lät bland annat skapa den så kallade enprocentsfonden, en utvecklingsfond där företaget avsätter en procent av företagets bruttoinkomster för olika utvecklingsprojekt. Enligt Freeport har 152 miljoner USD avsatts i fonden mellan 1996-2004, vilket motsvarar drygt 1,1 miljarder SEK.⁴³ Behoven är stora och uppgiften att exempelvis förbättra sjukvård och skolväsende i en avlägsen region som Papua är många gånger oerhört svår. Krav som i andra länder hade riktats mot staten riktas mot gruvföretaget istället.

Freeport ser fonden som framgångsrik. Olika studier visar dock att företagets sociala satsningar har gett varierande resultat (se vidare faktaruta nedan). De forskare som SwedWatch talat med konstaterar att framför allt sjukvården, men även utbildningssystemet, har förbättrats tack vare Freeports pengar. Samtidigt har Freeports påverkan på lokalsamhället lett till stora sociala problem. Enligt konfliktforskaren Denise Leith har laglöshet, drogmissbruk och en stor förvirring uppstått i takt med att papuanernas livsstil monterats ned. Olika grupper slåss om Freeports pengar och antropologen Brigham Montrose Golden menar att satsningarna skapat stora spänningar. Företaget har försökt agera biståndsorganisation, men det har gjort ett dåligt jobb, säger han till SwedWatch.

– På amerikanskt vis säger företaget – vi kan göra vad som helst! Men företaget vet många gånger inte vad det gör och människor som kommer till företaget med kunskap och erfarenhet blir bara frustrerade och lämnar det snart.

Han berättar att det finns ett indonesiskt ord som heter bolos, som betyder ”en läckande hink”. Så beskrivs Freeport, eftersom företaget betalar alla parter som kan tänkas kritisera det eller hota företagets säkerhet: regeringstjänstemän, lokala tjänstemän, lokalbefolkningen, självständighetsrörelsen och militären.

– Även om Freeport har startat en mängd sociala program kvarstår det grundläggande problemet; att Freeport skapar en konfliktekonomi. Genom att betala olika aktörer pengar hit och dit skapar Freeport tragiskt nog ett hot mot stabiliteten. Varje aktör i området tjänar pengar på att konflikten existerar. Blev det fred skulle pengaflödena upphöra, säger Brigham Montrose Golden.

En ung papuan, med ansiktet målat på traditionsenligt vis, protesterar utanför Freeports polisbevakade kontor i Jakarta i mars 2006. Foto: Beawiharta/www.planetark.com.

I februari 2006 utbröt nya protester mot Freeport både på Papua och i andra delar av Indonesien.⁴⁴ Hundratals lokala gruvarbetare blockerade vägen upp till gruvan, vilket tvingade Freeport att avbryta produktionen under fyra dagars tid. Gruvarbetarna krävde att få vaska mineraler ur Freeports avfall, vilket företagets säkerhetspersonal och polisen hade försökt förhindra. Enligt Financial Times sköt polisen med gummikulor mot gruvarbetarna som använde pil och båge. Myndigheterna klassar den småskaliga vaskningen som olaglig, men många fattiga tjänar sitt uppehälle genom att sälja små kvantiteter av guld och koppar som utvunnits ur Freeports gruvavfall på flodbäddarna nedanför gruvan.

Även i provinshuvudstaden Jayapura samlades demonstranter för att uttrycka sitt missnöje med Freeport. Flera hundra personer uppges ha deltagit. De hävdade att papuanerna inte får tillräcklig del av gruvans inkomster och krävde att företaget upphör med sin verksamhet. Landets vicepresident Jusuf Kalla meddelade att han anser att för mycket av gruvans inkomster försvinner utomlands, men betonade att regeringen inte tänker avbryta kontraktet med Freeport.

I Jakarta blev protesterna våldsamma när studenter attackerade Freeports huvudkontor. Enligt Jakarta Post krossade studenterna fönster och orsakade en eldsvåda i lobbyn. De uppges också ha varit beväpnade med molotovcocktails. President Susilo Bambang Yudhoyono varnade för att demonstranterna riskerade att skrämja bort utländska investerare från Indonesien.

Efter fyra dagar, och förhandlingar mellan representanter för demonstranter, ursprungsbefolkningen och företagsledningen, upphörde slutligen blockaden vid gruvan och Freeport kunde återuppta sin verksamhet. Freeport uppges ha gått med på att även guldvasarna ska få ta del av företagets sociala program och en representant för Kamoro- och Amungmefolken i närheten av gruvan deklarerade att de inte vill att gruvan stängs. Demonstranterna i gruvområdet höll en traditionell fredsceremoni där deras krav om att Freeport måste anställa och befordra fler papuaner och sluta använda soldater som säkerhetsvakter lästes upp. De krävde också att regeringen ser över Freeports kontrakt från 1991. Enligt Amungme-ledaren Thom Beanal skulle framtida konflikter kunna undvikas om ursprungsbefolkningen fick delta i en sådan process.

Oroligheterna fortsatte dock även efter uppgörelsen. Protesterna på Papua eskalerade den 16 mars 2006 till ett våldsamt upplopp i Abepura då fem poliser dödades och 24 civila fick föras till sjukhus, inklusive fem skottskadade. International Crisis Group konstaterar dock att många frågor kring upploppet i Abepura förblivit obesvarade. Polisen har hindrat lokala människorättsorganisationer från att undersöka vad som verkligen hände och journalister har inte tillåtits besöka sjukhusen för att intervjua vittnen.⁴⁵

Relationen till militären

Gränsen mellan den indonesiska statsmakten/militären och Freeport är många gånger svår att urskilja. International Crisis Group beskriver relationen mellan de två som ”symbiotisk”.⁴⁸ Sedan 1970-talet har Freeport betalat militären för att gruvprojektet ska beskyddas. Detta innebär att företaget bidragit till att finansiera militär verksamhet på Papua samtidigt som militären har bedrivit en brutal kamp mot självständighetsrörelsen.⁴⁹ Militären på Papua har många gånger handlat i strid med internationell humanitär rätt (se vidare kapitel 4).

Freeport menar att den indonesiska regeringen kräver att gruvprojektet skyddas av militären, eftersom gruvan betraktas som en livsviktig tillgång för nationen. Enligt Freeport har regeringen även uppmanat företaget att hjälpa till med logistik, infrastruktur och kompletterande finansiering till militären, eftersom regeringens resurser är begränsade och verksamheten bedrivs i så pass avlägsna områden.⁵⁰

Många kritiserar Freeports dubbla strategi; att å ena sidan finansiera en mängd sociala program som syftar till att förbättra papuanernas livsvillkor och å andra sidan finansiera militären som är ett av de främsta hindren för att papuanerna ska få en bättre framtid.

– Under flera år har Freeport förnekat att företaget betalat militären stora summor och istället pekat på alla sina goda sociala projekt. Nu vet vi att Freeport visst betalar militären, den institution som tagit papuanernas land och förstört deras liv. Jag förstår inte hur Freeport kan tycka att detta går att förena, säger konfliktforskaren Denise Leith till SwedWatch.

Freeport har försökt främja alternativa inkomstkällor till gruverksamheten. Här skördar en kvinna grönsaker i ett växthus som Freeport byggt. Freeports dubbla strategi – att både satsa pengar på papuanernas sociala och ekonomiska utveckling och finansiera militär verksamhet – kritiseras dock starkt. Foto: Alex Yaku/www.papuaweb.org.

Freeports sociala satsningar

Vid 1990-talets mitt inledde Freeport en ny strategi i förhållande till lokalsamhället på Papua. 1996 skapades bland annat den så kallade enprocentsfonden, som fokuserar på ursprungsbefolkningens socioekonomiska utveckling i Mimika-regionen. Fonden förvaltas av den nybildade organisationen LPMAC, vars anställda främst tillhör ursprungsbefolkningen. Regionala och lokala ledare, representanter från lokalregeringen och PT Freeport Indonesia sitter med i LPMAC:s styrelse.

Sedan start har förvaltningen av fonden dock dragits med en rad problem. Utbildningsinsatser är en av fondens huvudaktiviteter, men den oberoende utvärderaren International Center for Corporate Accountability (ICCA) slår fast att fondens utbildningsprogram är "ett otvetydigt misslyckande". Under ICCA:s utvärdering upptäcktes exempelvis att det helt saknas redovisning för utbildningsprogrammets resultat mellan åren 1996 och 2001.⁴⁶ Freeport har sedan rapporten presenterats arbetat på att åtgärda problemen tillsammans med LPMAC.

Företaget har också skapat en speciell avdelning för social och lokal utveckling (SLD), som arbetar nära LPMAC för att verkställa utvecklingsprogram som rör utbildning, hälsa och lokal affärsutveckling. 60 procent av SLD:s arbetsstyrka är papuaner. ICCA:s slutsats är att SLD:s verksamhet är en succé. Avdelningen har till exempel varit mycket framgångsrik med att skapa nya jobb och alternativa inkomstkällor till gruverksamheten.⁴⁷

Källa: ICCA:s utvärdering samt Freeports svar och hållbarhetsredovisning.

Kapitel 3. Den indonesiska militären

Sedan 1969 har den indonesiska regeringen bedrivit en politik som allvarligt kränkt papuanernas mänskliga rättigheter. I en rapport från Yale Law School, *Indonesian Human Rights Abuses in West Papua: Application of the Law of Genocide to the History of Indonesian Control*, diskuteras frågan om huruvida den förda politiken kan klassas som folkmord. Rapportförfattarnas slutsats är att det finns starka skäl att misstänka att förtrycket mot papuanerna skulle kunna klassas som folkmord enligt FN:s konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord. De anser vidare att det står helt klart att många av de handlingar som utförts mot det papuanska folket utgör brott mot mänskligheten enligt internationell rätt.⁵¹ Den indonesiska regeringen erkänner att vissa övergrepp har ägt rum, men nekar till att förtrycket skulle vara systematiskt.⁵²

Många av handlingarna som forskargruppen anser bryter mot internationell rätt har utförts av den indonesiska militären och polisen. Yale-rapporten dokumenterar allt från flygräder 1977, då tusentals papuaner dödades i Jayawijaya, till användning av napalm och kemiska vapen gentemot lokalbefolkningen 1981 (se fler exempel i faktarutan nedan). Militären har gått fram med en oerhörd brutalitet. Såväl lokala ledare som civila har avrättats, fångar har torterats och ”försvunnit”. Indonesiska militärer har utsatt papuanska kvinnor för våldtäkter och annat sexuellt våld, ofta inför andras åsyn och i kombination med stympning och avrättning. Enligt Amnesty International fortsätter förtrycket att ske i stort sett helt ostraffat, vilket skapar en atmosfär av misstro, osäkerhet och rädsla.⁵³

Militärens makt och möjligheter att slå till med repressiva medel har dock minskat sedan demokratiseringsprocessen inleddes i Indonesien efter diktaturens fall 1998. Enligt International Crisis Group verkar förtrycket på Papua vara mindre intensivt idag än på 1960-, 70- och 80-talen. Lokala organisationer och kyrkogrupper rapporterar dock ständigt om kränkningar av mänskliga rättigheter. En avrapportering sänd till Kyrkornas Världsråd i Genève i slutet av 2005 ger en nedslående bild av tortyr, bombningar av byar, godtyckliga rättegångar och hårda straff mot papuaner som med fredliga medel försökt föra fram sina krav på självständighet. Rapporten tar bland annat upp militärens operation i Mulia 2004, då 5 000 människor uppges ha tvingats fly in i regnskogen för att ta skydd mot militären. Flera barn och äldre uppges ha dött av hunger och sjukdomar. Parlamentet lät undersöka händelserna, vilket resulterade i två kritiska rapporter. Undersökningarna har dock inte fått någon efterverkan.⁵⁴

I maj 2005 dömdes Filep Karma och Yusak Pakage till 10 respektive 15 års fängelse för att ha deltagit i en fredlig demonstration för självständighet, ett klart brott mot yttrandefriheten. I september samma år stenade och slog

militären en man medvetlös, anklagad för att ha gett information till en lokal frivilligorganisation.⁵⁵

Enligt antropologen Brigham Montrose Golden kommer militären att kämpa hårt innan den ger ifrån sig sin makt och sina inkomster på Papua.

– Soldater åker till Papua för att göra karriär och berika sig. De skjuter papuaner och kallar dem separatister så får de sina medaljer, blir överstar och involverar sig i illegala affärsverksamheter. Militären kommer aldrig att ge upp Papua, det är deras växthus. De har därför ett stort intresse av att bevara en känsla av ständigt hot. Papua kommer att förändras sist. Det är den värsta platsen i Indonesien, med den mest utbredda militära närvaron och rasismen, säger Brigham Montrose Golden.

Olle Törnquist, Indonesienkännare och professor i statvetenskap vid Oslo universitet, beskriver en utveckling där staten förlorat kontrollen över sin egen militär och polis. De som har råd kan idag köpa militära och polisiära tjänster. Polis och militär agerar ibland utan uniformer genom milisgrupper och andra extrema organisationer.

– Mycket av våldet i Indonesien fungerar så och det hindrar till och med presidenten från att vidta olika åtgärder. Gör han det smäller det en bomb någonsans, säger han till SwedWatch.

Människorättssituationen i Mimika

Freeports verksamhet ligger i regionen Mimika på södra Papua. SwedWatch har förgäves försökt att få en uppdaterad lägesrapport om människorättssituationen i regionen och området runt gruvan, som för närvarande är stängd för utomstående. Utländska journalister, forskare och organisationer nekas inresetillstånd. Den indonesiska människorättskommissionen (Komnas HAM) har inte resurser att undersöka fall utanför provinshuvudstaden Jayapura, som ligger hela 50 mil från Freeportområdet. Lokala organisationer har i vissa fall personer i området, men uppgifterna från dem är ofta omöjliga att verifiera. Flera personer som SwedWatch försökt intervjua har inte vågat uttala sig. De säger att Mimika och Freeport är ämnen som är för känsliga att diskutera utan att riskera att råka illa ut.

– Freeport säger att militären nekar utomstående att resa in i området och militären säger att det är Freeport som säger nej. Det är ett moment 22. Och eftersom ingen är där är det ingen som ser. Detta är på många sätt en glömd konflikt för omvärlden, säger en insatt källa till SwedWatch.

Enligt Abigail Abrash Walton, styrelseledamot i den indonesiska människorättsorganisationen ELSHAM, har militärens kränkningar av mänskliga rättigheter i området runt gruvan troligen ändrat karaktär. Det värsta våldet ägde rum i mitten på 1990-talet, vilket ledde till att omvärlden för första gången började granska företaget på allvar. Sedan dess verkar kränkningar som inne-

håller kraftigt fysiskt våld – utomrättsliga avrättningar, våldtäkter och annan typ av tortyr – ha minskat, säger Abrash Walton.

– Men det faktum att Freeport, den indonesiska regeringen och militären aktivt förhindrar utomstående från att komma in i området hindrar oss från att säkert veta att så är fallet. Vad vi däremot vet med säkerhet är att lokalbefolkningens kulturella, ekonomiska och miljörelaterade rättigheter fortsätter att kränkas varje dag och i stor skala på grund av Freeports verksamhet, säger Abigail Abrash Walton.

Att området är stängt för exempelvis utländska journalister strider mot FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.⁵⁶ FN:s särskilda rapportörer mot tortyr och kvinnovåld har också nekats tillträde.

– Först när inreseförbudet upphör kommer vi kunna säga vad som verkligen händer där inne. Det är ett oerhört slutet system, som i före detta Sovjetunionen. Det är som om Freeport, den indonesiska regeringen och militären har skapat sin egen järnridå. Hur skulle de som befinner sig bakom den kunna vara fria? säger Abigail Abrash Walton.

Några exempel på militärens brutalitet

Här följer några exempel på militärens handlingar gentemot såväl OPM-aktiva som civila under de senaste decennierna. Listan är inte på något sätt fullständig, men syftar till att visa på militärens brutalitet och - i vissa fall – beröringspunkter med Freeport.

Juli 1977: Militären bombar byar med tusentals invånare runt Akimuga fyra mil från Timika, nära Freeports gruvområde. Strax därefter skär papuaner sönder Freeports pipeline för kopparslam. Militären svar blir massivt och går under namnet *Operation förintelse* i Akimuga-regionen. Ett vittnesmål från en australiensisk pilot tyder på att Freeportanställda i förväg kände till att bombningarna skulle äga rum. Enligt Amnesty International använde armén containrar av stål inne på gruvområdet för att fängsla 30 män under tre månaders tid i totalt mörker. Detta var under den period på året då temperaturen sjunker ner mot fryspunkten.

1981: Militären genomför *Operation uppsrensning* där släktingar till OPM-medlemmar förföljs för att minska stödet för det papuanska motståndet. Soldater förnedrar, våldtar och dödar kända rebellers fruar. Bybor som misstänks stödja OPM blir av med sina jobb. Överlevande hävdar att hela familjer mördades med bajonett i distriktet runt provinshuvudstaden och att deras kroppar fick ligga och ruttna. Javanaser och andra migranter tilläts senare slå sig ner på de landområden som tömts under operationen.

Senare samma år bombas byn Madi efter att OPM förlagt träningsläger i området. Militären uppges ha använt sig av napalm och kemiska stridsmedel i attacken mot byborna. Papua Nya Guineas regering uppskattade i efterhand att minst 2 500 personer dödades, medan holländska tv-reportrar uppskattade antalet döda till många fler.

Oktober 1994: En papuansk Freeportanställd dödas antingen av gerillan eller av militären. Freeport begär militären om hjälp. Under ett halvårs tid ser militären till att 37 papuaner dödas eller försvinner. Freeports säkerhetspersonal anklagas för att ha varit delaktiga i övergreppen, men Freeports ledning nekar till detta.

Juldagen 1994: Demonstrationer och militärt våld bryter ut i Tembagapura nära Freeports gruvcenter. Trupper skjuter bland annat mot personer som tillhör Amungmefolket, som samlats för att fredligt hissa den papuanska flaggan. Militär personal trär en snara över en av deltagarnas hals och drar honom efter sin bil tills han dör. Katolska kyrkan i Jayapura och Australian Council of Overseas Aid återger senare vittnesmål om hur militären dödat, torterat och internerat papuaner inne på Freeports område eller i företagets fordon och containrar.

Mars 1996: Nya oroligheter bryter ut. Freeports egendom vandaliseras och minst fyra personer dödas när förhandlingar håller på att avslutas mellan Freeport och olika lokala ledare i syfte att skapa en utvecklingsfond. En del hävdar att militären manade fram eller eldade på upploppen för att signalera att Freeport var beroende av militärens beskydd. Efter upploppen uppges företaget ha gått med på att regelbundet betala militären för beskydd av gruvverksamheten.

1998: För att hindra en demonstration för självständighet förs kvinnor ut på fartyg där de enligt uppgift våldtas, könsstympas och slutligen kastas över bord. Kropparna sköljs i land på ön Biak. FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor återger uppgifter från betraktare som uppger att kvinnornas bröst hade tagits bort.

2000: Polisstationen i Abepura attackerades av män som aldrig identifieras. Två polismän

dödas och militärpolisen svarar med en metodisk och urskillningslös hämnd. Studenter i området tvingas ut ur sina sovsalar. 23 pojkar och flickor - en flicka var bara sju år – tas till polisstationen där de uppges ha misshandlats svårt.

November 2001: En av Papuas självständighetsförespråkare, Theys Eluay, mördas. Eluay var ordföranden i det Papuanska rådspresidiet (PDP) och arbetade för självständighet med hjälp av fredliga medel. Två år senare fälls sju militärsoldater för att ha torterat Eluay till döds. Straffet bedöms vara alltför lindrigt, 2-3,5 år, och från flera håll kommer kritik för att högt uppsatta officerare inte åtalas.

2002: I augusti 2002 dödas tre Freeportanställda lärare i ett bakhåll nära Freeport-området. Det är fortfarande oklart vem som planerade och utförde mordet. En person som förmodligen var medlem i gerillan OPM har erkänt att han deltog i bakhållet, men att han också såg tre militärbeklädda indonesier skjuta mot bilen. Flera forskare SwedWatch talat med gör bedömningen att militären varit involverad i syfte att få Freeport att inte minska sina utbetalningar.

Augusti 2004: Militären inleder en operation i distriktet Puncak Jaya efter uppgifter om att OPM varit aktiva i området. Sedan dess har Amnesty International fått rapporter om att utomrättsliga avrättningar och en massiv förstörelse av egendom. Lokalinvånare rapporteras ha flytt in i jungeln där de riskerat sjukdomar och svält.

Källa: Sammanställning av olika exempel i Yale-rapporten från 2004 med flera.

Kapitel 4. Freeports kopplingar till militären

Under många år har forskare och enskilda organisationer anklagat Freeport för att ha ett för nära samröre med den indonesiska militären och på så sätt direkt eller indirekt bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter och upprätthållande av konflikten på Papua. Freeport har upprepade gånger förklarat sig oskyldigt eller har företaget valt att inte bemöta anklagelserna. Den indonesiska militärens verksamhet och finansieringsvägar är inte öppen för insyn. Sammantaget har detta gjort det svårt att kartlägga Freeports kopplingar till militären.

Faktarutan med människorättskränkande handlingar ovan visar dock på några exempel där gränsen mellan militären och Freeport är svår att dra. 1995 undersökte Indonesiens människorättskommission (Komnas HAM) våldsamheterna som ägt rum under 1994 och 1995 i bland annat gruvstaden Timika. Kommissionen konstaterade att kränkningarna av mänskliga rättigheter i och runt Freeports gruvcentra var direkt kopplade till den indonesiska armén som agerat mot ”oro-selement och gerillarörelsen OPM:s närvaro. Detta hade skett inom ramen för att skydda PT Freeport Indonesias gruvverksamhet som regeringen klassat som ett vitalt projekt”.⁵⁷

I rapporter från katolska kyrkan och en australiensisk biståndsorganisation uppgavs militären ha dödat, internerat och torterat papuaner inne på Freeports ägor, fordon eller i företagets fraktkontainrar.⁵⁸ Antropologen Chris Ballard och Papuakännaren Abigail Abrash Walton uppskattar att 160 personer har dödats av militären i gruvområdet och dess omgivning mellan åren 1975 och 1997. Ingen utredning har dock kopplat kränkningarna av mänskliga rättigheter direkt till företaget.⁵⁹

Freeport medger dock att företaget bidrar till militärens logistik och infrastruktur.⁶⁰ Så sent som 2004 framkom det att åtta anställda på Freeports säkerhetsavdelning hade som uppgift att transportera militärer i regionen. Upptäckten gjordes under International Center for Corporate Accountabilitys (ICCA:s) fältundersökning och ICCA slår fast att transportererna strider mot andemeningen i Freeports egna etiska riktlinjer.⁶¹ Företaget har i sitt svar på utredningen sagt att Freeport-anställda ska upphöra med transportererna. Istället tänker företaget lära upp militären i hur den säkert kan köra runt i området på egen hand, vilket företaget uppenbarligen anser vara förenligt med god moral och företagets etiska åtaganden.⁶²

Konfliktforskaren Denise Leith har besökt gruvområdet två gånger, 1998 och 2000. Den militära närvaron var slående. Under hennes besök var soldater utstationerade längs hela vägen från hamnen där guldet skeppas via städerna Tembagapura och Timika upp till gruvan.

– Militären hade sina baser längs hela vägen, de använde Freeports helikoptrar, bilar och bensen. De stal från Freeport och Freeport tillät detta. Militären kör sitt eget race där borta, säger Denise Leith.

Exemplen ovan visar på hur svårt det är att urskilja gränsen mellan företagets och militärens verksamheter. Detta gäller även de penningtransaktioner som gått från Freeport till militären sedan gruvverksamheten inleddes.

Freeports betalningar till den indonesiska militären

Militären på Papua är ekonomiskt beroende av Freeport. Den indonesiska militären är underfinansierad. Enligt militärens egna uppgifter täcker den statliga finansieringen endast 30 procent av militärens behov. Därför har militären sedan länge involverat sig i olika typer av lagliga och olagliga ekonomiska aktiviteter. Ett sätt att tjäna pengar och finansiera den militära verksamheten är att ta betalt för beskydd av företags verksamheter.⁶³

Freeport ville under lång tid inte diskutera sina ekonomiska kopplingar till den beryktade militären, än mindre offentliggöra några uppgifter kring hur stora summor företaget betalade ut. Ett händelseförlopp, starkt pådrivet av aktiva amerikanska pensionssparare, kom dock att kasta ljus på penningtransaktionerna.

Trycket från de amerikanska pensionsspararna

År 2002 ökade trycket på Freeport när två amerikanska pensionsfonder med andelar i Freeport McMoRan Copper & Gold Inc krävde att företaget offentliggjorde hur mycket det betalade direkt till den indonesiska militären. Fonderna citerade nyhetsrapportering som antytt att dödsskjutningarna i augusti 2002, då tre Freeportanställda miste livet, var en del i militärens försök att pressa Freeport på pengar. Pensionsfonderna ansåg att betalningarnas karaktär av utpressning skulle kunna tyda på att de stred mot den amerikanska lagstiftningen mot korruption, som slår fast att det är olagligt för ett företag som utsätts för utpressning att gå kraven till mötes.⁶⁴ Freeport McMoRan förnekade att företaget brutit mot lagen och beskrev anklagelserna som ”irrelevanta och falska”, medan fonderna kritiserade Freeport för ”ett nästan hysteriskt förnekande”.⁶⁵

Så småningom bekräftade dock Freeport att utbetalningar pågått sedan gruvdriften påbörjades på Papua och att de fortsätter än idag. Företaget uppger att det har betalat motsvarande 35 miljoner SEK till den indonesiska militären under 2001. Under 2002 ska summan ha uppgått till cirka 40 miljoner SEK. Pengarna ska ha varit avsedda för kostnader för infrastruktur, mat, resor, administration samt hjälpprogram för lokalsamhällena som bedrivs av indonesisk polis och militär. Ytterligare utbetalningar för ”tillhörande infrastruktur” uppgick till drygt 6,5 miljoner SEK under de två åren.⁶⁶

En Freeporttalesman uppgav 2003 till Jakarta Post att årliga betalningar ska ha gjorts sedan företaget påbörjade sin gruvverksamhet på Papua på 1970-talet. Arbetsuppgifterna ska ha gällt bevakning av kust och flygplats samt gruvområdet och dess omgivningar. Militären ska också ha haft till uppgift att kontrollera upplopp och civila oroligheter, meddelade talesmannen.⁶⁷

Sedan siffrorna offentliggjordes har pensionsfonderna fortsatt sin kamp för att Freeport öppet och mer detaljerat ska redovisa sina ekonomiska kopplingar till militären, men hittills har de inte varit nöjda med Freeport McMoRans respons. 2005 hade ytterligare tre New York-baserade fonder anslutit sig till kritiken, som leds av The New York City Comptroller, William C. Thompson Jr. Han är den högste tjänstemannen för finansiella frågor i New York och hans avdelning har bland annat hand om en rad stora pensionsfonder. Pensionsfonderna i New York har en lång och stolt tradition av aktieägaraktivism och de tänker fortsätta på denna väg, förklarar Thompson. För närvarande har pensionsfonderna i New York 590 350 aktieandelar i Freeport McMoRan, vilka uppgår till ett värde av 243 miljoner SEK.

– Företag som bedriver verksamhet på ett oansvarigt sätt – om så genom miljöförstöring, dålig behandling av anställda eller andra kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter – utgör en enorm risk för investerare, säger William C. Thompson.⁶⁸

2004 meddelade Freeport att företaget anser att aktieägarna beskriver Freeports relation till militären på ett felaktigt sätt samt att deras förslag till åtgärder skulle underminera verksamhetens säkerhet och företags relation till den indonesiska regeringen.⁶⁹

Freeports egna uppgifter visar att utbetalningarna till militären ökar i storlek. Enligt företaget betalades motsvarande 43 miljoner SEK ut under 2003. Motsvarande siffra för 2004 var 50 miljoner SEK.⁷⁰

Freeports offentliga redovisning visar på en ökad öppenhet från företags sida, men företaget undviker fortfarande att svara på de mest intressanta och relevanta frågorna. SwedWatch har kontaktat företaget kring frågorna nedan, men har mest fått allmänna svar.

Är Freeports redovisning fullständig?

New York Times genomgång av sju års bokföringsmaterial visar att motsvarande 145 miljoner SEK har betalats till militär och polis mellan 1998 och maj 2004. Anonyma källor som har arbetat eller arbetar för företaget säger dock att ytterligare minst 70 miljoner SEK har betalats ut. Freeport hävdar dock att alla betalningar redovisas på ett öppet sätt.⁷¹

Vad döljer sig bakom de luddiga bokföringsposterna?

SwedWatch ställer sig inte minst frågande till vad som döljer sig bakom militärens och polisens ”stödprogram för lokala samhällen”. Freeport har avstått från att svara på detta.

Enligt uppgifter från tidigare och nuvarande Freeportanställda till *New York Times* ger bokföringsposterna inte hela sanningen. Pengarna används även till andra saker än de som anges och troligen har en hel del pengar gått rakt ner i enskilda militärers egna fickor. Befälhavare som tagit emot pengar har enligt källorna aldrig behövt skriva under några kvitton.⁷²

Stora summor har bokförts som ”kostnader för mat”, trots att anställda berättar att militären sedan många år tillbaka kan äta mat i företagets matsal tre gånger om dagen sju gånger i veckan och att matleveranser gått till dem som var utstationerade längre bort. Trots detta visar bokföringen som *New York Times* gått igenom att företaget betalade ut drygt motsvarande 700 000 SEK för ”matkostnader” till överste Togap F. Gultom under sex månader 2001 och drygt en miljon SEK året därpå.⁷³

Freeport hävdar att stödet till militären är i enlighet med företagets kontrakt med den indonesiska regeringen, indonesisk och amerikansk lagstiftning, företagets etikpolicy samt det frivilliga etikinitiativet Voluntary Principles on Human Rights and Security.⁷⁴

Hur kan Freeport veta att pengarna inte bidrar till verksamhet som kränker mänskliga rättigheter?

Den indonesiska militären präglas starkt av korruption. År 2000 uppskattade landets dåvarande försvarsminister att 65 procent av militärens inkomster försvinnas.⁷⁵ Enligt Global Witness källor har betalningar inte bara gått till trupper verksamma runt gruvområdet, utan även till ett förband som är placerat hela 50 mil därifrån i provinshuvudstaden Jayapura. Förbandet ansvarar för samtliga trupper på Papua och därför även operationer riktade mot självständighetsrörelsen.⁷⁶ Dokumentation som överlämnats till *New York Times* visar att Freeport under 2003 betalade ut 200 000 USD till den mobila polisbrigaden, en paramilitär styrka som är känd för sin brutalitet i andra delar av Indonesien.

Enligt flera Papuakännare som SwedWatch pratat med är det omöjligt för Freeport att veta vart pengarna det betalar ut slutligen hamnar och vad de används till. Freeport hävdar dock att företaget har kontrollsystem på plats och att ”företagets policies beaktar risken för kränkningar av mänskliga rättigheter när det bestämmer vilken typ av stöd som ska ges”.⁷⁷ SwedWatch har bett Freeport McMoRan att utveckla hur detta går till rent praktiskt, men företaget har avstått.

Vem tar emot pengarna - statliga institutioner eller enskilda militärer?

Enligt *New York Times* dokumentation har Freeport betalat enskilda befäl tiotusentals dollar, vilket väcker misstanke om mutor.⁷⁸ Global Witness rapporterade 2005 om att betydande summor pengar gått direkt

till högt uppsatta militärer med komprometterande rykte. Freeport har avstått från att kommentera dessa uppgifter.

Freeports betalningar till general Simbolon

Global Witness har bland annat rapporterat om ett exempel som rör general Mahidin Simbolon. Enligt organisationen har Freeport betalat honom motsvarande 1,8 miljoner SEK under perioden maj 2001 till mars 2003. Ytterligare drygt 182 000 SEK uppges ha betalats till tredje part för utgifter som Simbolon och hans fru har haft, troligen för resor, hotell, etcetera.⁷⁹ I Indonesien ligger en generals årslön i genomsnitt på cirka 70 000 SEK.⁸⁰

Simbolon är en veteran inom den indonesiska militärens specialstyrkor. 1999 var han befälhavare över de trupper som tillsammans med milisen försökte stoppa östtimoreserna från att bli självständiga genom en FN-administrerad folkomröstning. Våldet ledde till 1 200 civila döda. Simbolon har aldrig ställts inför rätta för vad som utspelade sig på Östtimor, men en oberoende rapport, som utförts på uppdrag av FN:s högkommissionär för mänskliga rättigheter, pekar ut Simbolon och tolv andra högre militära tjänstemän som ansvariga för våldet mot civila.⁸¹ Givetvis har Freeport inget ansvar för Simbolons handlingar på Östtimor, men det är ytterst problematiskt om företaget betalat ut pengar till en man med ett så befläckt rykte.

Enligt Transparency International Indonesia är det olagligt för indonesisk polis och militär att ta emot kontant betalning från företag, men det sker hela tiden ändå.⁸² Det är dock oklart om företag som betalar ut pengar begår en kriminell handling enligt indonesisk lag. Enligt amerikansk lagstiftning får företag som är verksamma utomlands lov att betala för beskydd om pengarna går till regeringsinstitutioner, berättar Patrick Doherty, som arbetar med Freeportfallet på The Comptroller's Office i New York.

– Men i Freeports fall handlar det om mer än så – trots att företaget hävdar motsatsen. Freeport har visserligen betalat regeringen direkt ibland, men dokumentation och rapportering visar nu att stora summor också har gått direkt till överstars och generalers privata bankkonton. Vi menar att detta är olagligt, säger Patrick Doherty.

I januari 2006 bad The Comptroller's Office USA:s justitiedepartement att utreda Freeports betalningar, för att se om de strider mot den amerikanska korrupsionslagstiftningen. Fondförvaltaren har även begärt att den amerikanska finansinspektionen undersöker om företaget gav falsk information till sina aktieägare under 2004 och 2005, vilket i så fall också skulle vara ett lagbrott.⁸³ Samtidigt meddelade Indonesiens försvarsminister att han gett order om att Freeports betalningar skulle utredas för att se om företaget brutit mot landets lagstiftning.⁸⁴ SwedWatch har bett Freeport McMoRan kommentera brottsmisstankarna, men företaget har avstått.

Enligt Global Witness verkar Freeport för närvarande ha upphört med betalningar till enskilda militärer och poliser.⁸⁵ Förändringen ska ses mot bakgrund av Enronskandalen och en ny amerikansk lagstiftning med strängare redovisningsregler. Global Witness och New Yorks Times rapportering tyder dock på att Freeport inte har kontroll över vare sig penningflödena eller relationen till den indonesiska militären i stort.

Freeport hävdar att företaget betalar militären för att det ska skyddas. Brigham Montrose Golden gör en helt annan analys; företaget betalar militären för att inte attackeras av den, säger han.

– Det är som logiken inom maffian. Man betalar maffian för att skydda sig själv, men i själva verket betalar man den för att skydda sig mot maffian.

Situationen speglar det felaktiga tänkande som präglar såväl Freeports säkerhetsstrategi som sociala projekt på Papua, fortsätter han. Företaget betalar alla som kan tänkas utgöra ett hot mot verksamheten. Istället borde Freeport bidra till att bygga upp betydelsefulla institutioner, en professionell lokal polis där papuaner ingår som känner till samhället och grunderna till konflikten, akademiska institutioner, utbildningar i företagande, etcetera.

– Detta skulle på sikt skapa ett lokalsamhälle där Freeport skulle kunna göra sina affärer mer effektivt. Men gruvföretag tänker sällan långsiktigt och det tragiska är att Freeport, genom att tänka kortsiktigt, uppmuntrar dem som hotar företaget, säger Brigham Montrose Golden till SwedWatch.

Mutor som smörjmedel

Indonesiens affärsliv och statsapparat präglas av en utbredd korruptionskultur. På organisationen Transparency International rankningslista hamnar Indonesien bland de mest korrupta länderna i världen.⁸⁷ Den nya presidenten Yudhoyono har lovat att ta krafttag mot korruptionen i landet för att skapa ett bättre investeringsklimat och för att få bättre fart på landets ekonomi, men arbetet kantas av en rad svårigheter. Till de mer positiva tecknen hör de rättsprocesser som inletts mot högt uppsatta personer inom den indonesiska förvaltningen och näringslivet den senaste tiden.⁸⁸

Korruptionskulturer skapar oberäkneliga miljöer för företag när konkurrensen baseras på förmåga och vilja att betala istället för prestation och kompetens. Gruvsektorn hamnar på fjärde plats på Transparency Internationals lista över sektorer där offentliga tjänstemän i störst utsträckning kräver mutor eller låter sig mutas. Svaga nationella lagar och tjänstemännens låga löner är några av orsakerna bakom korruptionen i utvecklingsländer som Indonesien.⁸⁹

Ett problem som ofta drabbar utländska företag är kraven på så kallade facilitation payments. Facilitation payments är mindre betalningar som görs för att få en fördel.⁹⁰ Det kan handla om att säkra eller snabba på utförandet av en nödvändig uppgift som betalaren egentligen har rätt till; myndighetstillstånd

som ska utfärdas, varor som ska förtullas eller tillgång till polisbeskydd. Denna typ av betalningar är ytterst vanliga i Indonesien.

Det råder olika meningar om huruvida facilitation payments ska betraktas som en form av mutor eller inte. Transparency International och det svenska Institutet mot mutor anser att det ska det.⁹¹ Flera multinationella företag, som Sandvik, Shell och BP, går på samma linje och har därför valt att totalförbjuda betalningarna inom sina verksamheter. Freeport anser däremot att företaget måste anpassa sig till den indonesiska betalningskulturen, även om företaget i grunden säger sig vara emot facilitation payments. Anställdas handlingar får dock inte bryta mot den amerikanska korrupsionslagstiftningen och de ska leva upp till kraven på redovisning, skriver företaget i sina riktlinjer.⁹²

Svenska Institutet mot mutor är kritisk till att vissa företag accepterar facilitation payments. En nolltolerans är den enda rätta vägen att gå om man inte vill bidra till en korrupsionskultur som hindrar utveckling, säger institutets ordförande Claes Beyer.

– Om ett företag accepterar att anställda betalar facilitation payment är steget inte långt till att man tar emot större mutor. Det gäller att få olika länder att se att de har något att förlora på att tillåta att facilitation payments pågår. Upp-täcker en stat att flera företag inte vill vara i landet får den ett intresse av att göra något åt mutkulturen, säger han till SwedWatch.

Fallet BP

Många bedömare SwedWatch talat med anser att det för närvarande är omöjligt att utan risk göra affärer på Papua utan att betala militären. För närvarande gör dock oljeföretaget BP ett försök. Företaget har nyligen utlovat att det ska försöka begränsa den militära närvaron kring dess företagsverksamhet på Papua. BP har kommit överens med den indonesiska regeringen om att ingen militär och endast en mindre polisstyrka ska tillåtas inne på själva utvinningsområdet. Utbetalningar för transport och levnadskostnader ska överensstämma med regeringens utgiftsberäkningar. Pengarna ska inte betalas till polisen direkt, vilket Freeport gör, utan till den myndighet som reglerar olje- och gasindustrin i Indonesien. BP har förbundit sig att offentligt redovisa alla betalningar, som även ska granskas av oberoende part.⁸⁶

BP:s försök är förenat med en rad risker och problematiska inslag, vilket konstateras i den första utvärderingen av projektet. Polisen består visserligen av fler papuaner med större förståelse för lokalbefolkningen, men även polisverksamheten har en historia präglad av korruption och kränkningar av mänskliga rättigheter. Det är heller inte säkert att militären kommer att acceptera sin minskade roll och därmed bantade inkomster. BP:s försök visar dock på vikten av att multinationella företag på Papua försöker bidra till att inskränka militärens makt och tydligare reglera penningflödena. Den visar också på behovet av att den ansvariga regeringen samarbetar med företagen för att förbättringar ska kunna komma till stånd.

Källa: BP:s hemsida, www.bp.com

Kapitel 5. Sandviks roll och ageranden

SwedWatch har ställt frågor till Sandvik om hur företaget ser på Freeports agerande, sitt eget kundansvar och sin egen roll som företag i ett konfliktområde.

Sandviks riskbedömningar

Sandvik har haft Freeport som kund sedan 1997. Affärsrelationen inleddes två efter det att en australiensisk biståndsorganisation och den katolska kyrkan i Jayapura rapporterat om att indonesisk militär hade dödat, internerat och torterat papuaner inne på Freeports ägor, fordon eller i företagets fraktkontainrar.⁹³ 2002 valde Sandvik att sluta ett större, tolvårigt kontrakt med Freeport. Detta trots att såväl forskare som lokala grupper fortsatte att kritisera företaget.

Enligt Sandvik genomfördes en riskanalys som tog upp såväl sociala som miljö- och affärsmässiga aspekter innan kontraktet med Freeport slöts 2002. Det är dock oklart hur analysen gick till och vilka källor information inhämtades från, säger företagets informationsdirektör Anders Wallin. Regler och en avdelning som har som uppgift att bland annat utföra riskanalyser inom koncernen skapades först två år senare. Beslutet om att gå in i en kundrelation med Freeport är dock inte svårt att försvara, säger han.

– Freeport är ett stort gruvföretag och leveranser av gruvindustriutrustning är en betydande del av Sandviks affärsverksamhet. Vi vet att det finns rapporter som är kritiska till Freeports verksamhet, i synnerhet nu sedan vi successivt har blivit mer engagerade i sådana här frågor själva [sedan när?]. Vi vet också att det finns rapporter och motrapporter mot Freeport, säger Anders Wallin.

Han anser inte att det finns fog för att säga att någon sida, vare sig Freeport eller företagets kritiker, vet mer än den andra om de faktiska förhållandena. Sandvik uppger emellertid att det för närvarande grundar mycket av sina bedömningar på Freeports egen information om gruvverksamhetens effekter och företagets agerande i förhållande till militären och lokalbefolkningen. Ingen kontakt har tagits med lokala eller internationella människorätts- och miljöorganisationer eller representanter för ursprungsbefolkningen för att få deras synpunkter på Freeport. Inga frågor har ställts till berörda grupper för att få svar på frågan om hur de anser att företag som är verksamma på Papua bör agera.

– Vi har inte haft några särskilda överläggningar med ursprungsbefolkningen i den här frågan. Det är knappast vår uppgift att ha det, säger Anders Wallin.

Sandviks syn på Freeport idag

Sandvik avstår konsekvent från att ha synpunkter på Freeports agerande på Papua. Enligt informationsdirektör Anders Wallin kommenterar Sandvik av princip aldrig sina kunder.

– Vi har knappast någon anledning att tycka något om vad de gör, säger han till SwedWatch.

Han anser att sociala satsningar som enprocentsfonden rent allmänt verkar bra, att döma av det som beskrivs på Freeports egen hemsida. Han vill inte kommentera Freeports dubbla strategi; att företaget å ena sidan satsar stora summor pengar på sociala projekt och å den andra sidan bidrar till militärens infrastruktur i området.

– Den lönsamma gruvverksamheten ligger i skärningslinjen mellan centralregeringen och den lokala frihetsrörelsen. Detta gör att det är så här knöligt. Utan ett beskydd eller en bevakning går det väl inte att bedriva någon gruvdrift där, säger Anders Wallin.

Anklagelserna om att Freeport har betalat generaler som Mahidin Simbolon, anklagad för att ha legat bakom mycket av våldet på Östtimor 1999, vill Sandvik inte kommentera.

– Om det är något som är fel borde det framkomma i de utredningar som nu görs i Indonesien. Det blir en sak mellan Freeport och de indonesiska myndigheterna. Indonesien är ett civiliserat land eller hur jag ska uttrycka det. De har sina lagar och förordningar. Bryter ett företag mot dem ställs de väl till svars utefter Indonesiens lagar och förordningar och enligt deras rättssystem, säger Anders Wallin.

Han försäkrar att Sandvik inte betalar vare sig indonesisk militär eller polis. SwedWatch har dock inte kunnat verifiera att så är fallet.

– Sandvik betalar INTE militär eller polis. Det finns ingen uppgörelse eller avtal med militären om beskydd av Sandviks personal eller egendom, säger Anders Wallin.

På miljösidan erbjuder gruvverksamheten stora utmaningar, inte minst vad gäller gruvavfallet, skriver Sandvik i sitt första svar till SwedWatch.

”Tailingsystemet är omdiskuterat och innebär onekligen ett betydande ingrepp i naturen. Problemet är dock att det inte förefaller finnas något annat, bättre, alternativ att hantera det, annat än att helt avstå från gruvdriften. Under senare år förefaller det också ha skett förbättringar bland annat vad gäller vattenkvalitet och återplantering”.

SwedWatch har frågat vad Sandvik grundar sina bedömningar om gruvverksamhetens miljöeffekter på. Företaget hänvisar till Freeports uppgifter.

Sandvik aktar sig noga för att ta ställning i den konflikt som pågår på Papua. Inte heller har företaget någon åsikt om den stora militära närvaron kring gruvområdet.

– Det är en omständighet som finns där på grund av konflikten mellan regeringen och den lokala frihetsrörelsen. Vi har inget inflytande över det. Vi kan inte önska oss att de finns eller inte finns. Det är en utifrån givna omständighet som vi ser det. Vi har ingen annan synpunkt, säger Anders Wallin.

Sandvik poängterar att gruvverksamheten förmodligen är Indonesiens enskilt största inkomstkälla.

– Det är klart att det flockas många krafter runt guldkalven. Det gör att det blir spänningar. Men Sandvik håller sig till det internationella samfundets syn på detta. Om svenska regeringen och FN inte har invändningar eller beslutar om sanktioner kan vi inte ta bort Freeport från möjligheternas lista, säger Anders Wallin.

Sandviks kundansvar

I debatten om var gränsen för företags ansvar ska dras diskuteras det så kallade kundansvaret. Det finns många exempel på hur företag de senaste decennierna har behövt ta ställning till vilka kunder de gör affärer med. Tydligaste exemplen gäller kanske företagsrelationerna med Sydafrika under apartheid-tiden. Burma är ett annat exempel. Kränkningar av mänskliga rättigheter är utbredda i landet. Handel och investeringar riskerar att gynna den repressiva militärjuntan. För närvarande avstår därför de flesta svenska företag från att handla med Burma, trots att inget handelsförbud finns.

Det så kallade kundansvaret kan också handla om hur en kund använder en leverantörs produkter (till exempel telekommunikation för avlyssning eller kemikalier för tillverkning av terrorbomber) eller de slutliga effekterna av produktens användning (bland annat gruvutrustning som används i miljöfarlig verksamhet). Det finns företag som valt att inte sälja produkter till vissa kunder på grund av risken för kränkningar av mänskliga rättigheter och negativa konsekvenser för miljön. Ett exempel är Akzo Nobels svenska dotterbolag Eka Chemicals. 2002 valde företaget att avstå från att sälja sina tjänster till United Fiber System, som planerade att bygga en massafabrik på den indonesiska delen av Borneo. Miljöorganisationer över hela världen hade protesterat mot projektet och Eka Chemicals avstod från affären av hänsyn till miljön.⁹⁴

Det är givetvis omöjligt för ett företag att ta ansvar för hur en kund agerar i alla lägen. Kundansvaret påverkas av faktorer som vilken sorts vara det är, vilka effekter varan kan tänkas ha och företagets möjlighet att påverka kunden i fråga (hur stort är avtalet, hur långt sträcker det sig, finns personal på plats, etcetera).⁹⁵

Frivilliga etikinitiativ ger generellt sett föga vägledning i hur företag ska agera i förhållande till sina kunder. Relativt lite sägs om var gränsen för ett företags kundansvar går. Enligt OECD:s riktlinjer ska företag då det är möjligt uppmuntra affärspartners att respektera mänskliga rättigheter och skydda miljön i enlighet med nationella lagar och internationella överenskommelser.⁹⁶ FN:s etikinitiativ Global Compact skriver att företag ska vara fullt medvetna om människorättsaspekter både hos leverantörer och kunder så att de kan välja lämpliga affärspartners.⁹⁷ Sandvik anser att företaget har levt upp till båda dessa skrivningar i förhållande till Freeport. Sandvik har emellertid inte tagit några kontakter med de grupper som berörs av gruvan eller fört fram några synpunkter till Freeport angående gruvverksamhetens konsekvenser.

– Vi har inte fört fram några synpunkter [till Freeport vad gäller företags relation till militären eller frågor som rör mänskliga rättigheter och miljö i stort]. Däremot har vi förhört oss kring Freeports policies, hur företaget ser på saker och ting och hur det arbetar och hanterar de här frågorna. Freeport känner till Sandviks uppförandekod. Jag tror att det är ganska klart för dem var vi står, säger Anders Wallin.

2004 rapporterade SwedWatch om Sandviks leveranser av bandstål till den burmesiska militärens timmerföretag, Myanmar Timber Enterprise, som avverkar landets ovärderliga bestånd av teak.⁹⁸ Sandvik meddelade dock SwedWatch att företaget beslutat att inte ingå några nya kontrakt med burmesiska kunder. SwedWatch tolkade detta som att Sandvik ansåg att det hade ett visst ansvar för sina kundrelationer. Företaget avstod dock från att tydligare precisera vad det ansåg att detta ansvar innebar och var det ansåg att gränsen för ansvaret gick. Två år senare uppger informationsdirektör Anders Wallin att Sandvik inte anser sig ha något kundansvar. Detta trots att merparten av Sandviks verksamhet sker i nära samarbete med kunder på lokal nivå.⁹⁹

– Vi har inget ansvar för våra kunder. Hur de använder våra produkter har vi inget ansvar för. Det är de som använder dem, säger Anders Wallin.

År 2003 uppmärksammades Sandviks och Atlas Copcos kundrelationer till gruvföretaget Ashanti Goldfields Company i Ghana med anledning av lokala gruppers anklagelser om allvarlig miljöförstöring och övergrepp mot lokalbefolkningen. Affärsförbindelsen har fortsatt sedan dess.¹⁰⁰ I samband med rapporteringen kring Ghana uppmanade Folksams kapitalförvaltning Sandvik att precisera sitt ställningstagande i kundansvarsfrågan i en skriftlig policy. Folksam menade att detta var viktigt eftersom ”företagens verksamheter i praktiken är nära sammankopplade med deras kunders verksamheter i gruvområden, att gränsen för ansvarsfördelningen mellan kund och leverantör kan vara svår att dra.”¹⁰¹

Sandvik hänvisar till skrivningarna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag och i SwedWatchs intervju med företaget i januari 2006 utvecklar det sina ståndpunkter i kundansvarsfrågan. Företaget gör en stor åtskillnad mellan

leverantörer och kunder. Leverantörerna måste leva upp till Sandviks uppförandekod. Informationsdirektör Anders Wallin anser dock inte att samma krav skulle kunna ställas på kunderna.

– En leverantör väljer man, det är vi som beslutar. En kund väljer man inte, man blir vald. Det är en fundamental skillnad mellan leverantörer och kunder, säger han till SwedWatch.

Sandvik kan dock tänka sig att avbryta en kundrelation om affärsrelationen skulle innebära att Sandviks varumärke och rykte svärtades ner.

– Om det vi ser är outhärdligt kan vi avlägsna oss därifrån. Det händer att vi avbryter samarbeten med kunder för att vi inte vill bli förknippade med den sortens verksamhet. Sånt händer, men det har vi inte sett anledning att göra i det här fallet. Det internationella samfundet har inte den synpunkten. Vad vi känner till har det inte rests några krav på att vi borde avlägsna oss från Papua.

Vad skulle krävas för att ni skulle avbryta relationen med Freeport?

– Om förhållandena blev olidliga på det sättet att vi skulle dras in i någon sorts moras så att vårt namn och rykte kom till skada. Då måste vi förstås överväga hur vi ska agera. Då kan beslutet bli att fortsätta, men också att inte fortsätta, säger Anders Wallin.

Sandvik anser inte att företaget har ett ansvar för Freeports betalningar till den indonesiska militären eller vad pengarna används till. Detta trots att militären beskyddar hela gruvprojektet, det vill säga även Sandviks verksamhet och personal på Papua, och trots att Sandvik förmodligen inte behöver betala militären på grund av att Freeport gör det istället.

– Myndigheterna har gjort bedömningen att det behövs militär där för att skydda gruvverksamheten. Vi kan inte göra något åt den militära närvaron och vi har ingen anledning att tycka att den är bra eller dålig. Det är en utifrån given omständighet. Så här är det, säger Anders Wallin.

Forskare som SwedWatch pratat med menar att företag som är verksamma på Papua bidrar till att skapa en konfliktekonomi. Konflikten aktörer betalas av säkerhetsskäl. Avigsidan är att ingen tjänar på att konflikten tar slut. Hur ser ni på en sådan argumentation?

– Vi ser inte på sådana argumentationer. Det ligger långt utanför sådant som vi har en anledning att tycka till om, säger Anders Wallin.

Sandvik anser heller inte att företaget har ett ansvar för gruvverksamhetens miljöeffekter. Anders Wallin vill bland annat inte bemöta de uppgifter som

framkommit om att Freeport skulle sakna de tillstånd som krävs för att få dumpa avfall i flodsystemen.

– Den uppgift vi har från Freeport är att företaget har de tillstånd som det behöver. Om myndigheterna fattar andra beslut är det vad som gäller, men vi tycker inget om detta. Vi tycker inte att deras miljöministerium har rätt eller fel eller att de är knasiga eller inte. Det är landets myndigheter som bestämmer hur man vill ha det i Indonesien. Vi tänker rätta oss efter vad de vill att vi ska rätta oss efter.

Anders Wallin anser att avfallshanteringen ligger utanför Sandviks kontroll och att Sandviks utrustning gör att Freeports avfall leder till mindre skada för miljön. Utrustningen har hög precision, vilket gör att man kan få ut en hög andel malm trots att mindre skrotberg behöver brytas, förklarar han.

– Vår utrustning är bättre än den som Freeport använde tidigare för att borra spränghål, krossa, sikta, och så vidare. Den är state-of-the-art, effektivare, kommer närmare det man vill ha ut, har bättre motorer och bättre verkningsgrad i den egna aktiviteten. Det tycker vi är viktigt. Vårt mål är att våra produkter inte ska skada miljön.

Sandvik skriver i sin uppförandekod att företaget ska ”upprätthålla en hög etisk nivå och vara en god samhällsmedborgare i världen”. Lokala organisationer och forskare som SwedWatch varit i kontakt med menar att man svårligen kan betraktas som ett socialt och miljömässigt ansvarsfullt företag om man deltar i Freeports gruvprojekt. Det går inte att skilja gruvprojektets aktörer från konflikten och militärens kränkningar på Papua, säger konfliktforskaren Denise Leith.

– Om du deltar i gruvprojektet måste du acceptera det som händer på Papua och det som händer i det här området är oacceptabelt om man säger sig värna om mänskliga rättigheter och miljö.

Sandviks ansvar för att skapa hållbar utveckling

Enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag bör företag bidra till ekonomisk, social och miljömässig utveckling i syfte att uppnå en hållbar utveckling.¹⁰² Papuakännare som SwedWatch talat med ser militären som ett av de främsta hindren för en positiv utveckling i provinsen. De menar att inget företag som betalar militären kan sägas bidra till en hållbar utveckling.¹⁰³ Sandvik uppger att företaget inte ger några pengar till den indonesiska militären. Freeport betalar emellertid för beskydd av hela gruvprojektet som Sandvik ingår i.

Sandvik anser att företaget bidrar till en hållbar utveckling på Papua, genom att leverera mer miljövänlig utrustning, erbjuda jobb och utgöra ett gott föredöme i egenskap av arbetsgivare.

– Jag tror vårt bästa bidrag till en hållbar utveckling är att vara en bra leverantör till en kund som finns där, under förutsättning att kunden finns där på riktiga premisser. Bra industriell utrustning är bättre och mer hållbar än föråldrad och tekniskt undermålig utrustning, säger Anders Wallin.

Hur ser ni på risken att Sandvik bidrar till en negativ utveckling i området?

– Vi har inte fått den synpunkten från någon i Indonesien. Vi menar att vårt bidrag till konflikten är noll.

Företaget deltar inte i några sociala projekt. SwedWatch har bett om information om hur många anställda som tillhör ursprungsbefolkningen och ifall Sandvik försöker anställa fler, men Sandvik har inte tagit fram denna typ av uppgifter.

”Sandvik för inte noteringar över vilken etnisk grupp våra medarbetare tillhör”, skriver Sandvik i ett brev till SwedWatch.

Sandviks etikarbete

2004 antog Sandvik en ny plattform, The Power of Sandvik, som beskriver hur Sandvik ska göra affärer. Företagets uppförandekod är ett led i detta arbete. Koden slår fast att all verksamhet ska vara förenlig med nationell lag, internationella överenskommelser på miljöområdet och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.¹⁰⁴ Verksamheten på Papua har hittills inte granskats av en intern eller extern utvärderare. SwedWatch har inte tillåtits komma till Mimikaregionen där gruvområdet ligger, eftersom de indonesiska myndigheterna och Freeport inte tillåter journalister och enskilda organisationer att resa in. Det är därför omöjligt för SwedWatch att bedöma om Sandvik lever upp till sin uppförandekod på Papua. Sandvik uppger dock att personalen på Papua har utbildats i koden.

Enligt Sandviks årsredovisning ska koden även omvandlas till lokala handlingsplaner. Sandvik har avstått från att svara på frågan om uppförandekoden omvandlats till en handlingsplan på Papua än. Om så är fallet skulle den inte vara offentlig, uppger företaget.

Sandviks inställning till mutor

Till skillnad från Freeport tolererar Sandvik inte så kallade facilitation payments. Företaget betraktar betalningarna som mutor och alla mutor är förbjudna, enligt Sandviks uppförandekod. Interna kontroller av denna typ av frågor sker inom Sandvik-koncernen i stort. Hittills har dock inte verksamheten på Papua kontrollerats. SwedWatch har inte fått svar på frågan ifall anställda på Papua har utbildats eller fått konkret vägledning i korruptionsfrågor.

Conflict-Sensitive Business Practice (CSBP)

Rapporten *Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business* är utgiven av kontoret för FN:s etikinitativ Global Compact och beskriver hur företag i allt större utsträckning har börjat acceptera tanken på att deras ansvar sträcker sig utanför styrelserummen och företagets portar. Positiva relationer till lokalbefolkningen, miljöhänsyn, sponsring av initiativ som rör hälsa och utbildning har kommit upp på agendan för så kallat "good corporate citizenship". Bredare frågor som fred, säkerhet och hållbar utveckling diskuteras, inte minst när företag är verksamma i konfliktområden.

Enligt rapportförfattarna försöker ett mindre men växande antal företag bidra till att förebygga konflikter och delta i fredsbyggande verksamheter. Den engelska termen för en sådan proaktiv strategi är *Conflict-Sensitive Business Practice* (CSBP). Syftet är att se till att företaget inte bidrar till våldsamheter, korruption, kriminalitet och kränkningar av mänskliga rättigheter. Strategin innebär något mer än att bara följa världens lagstiftning. Den riktar även in sig på att se till att företaget undviker att oavsiktligt bidra till konfliktens dynamik samt att genom sociala investeringar och dialog bidra till en fredlig utveckling. Frågor som hanteras gäller gedigna riskutvärderingar, intressentdialoger, ansvarsfulla säkerhetsarrangemang, projekt som ökar lokalbefolkningens välfärd samt öppenhet och redovisning.

Global Compact visar på bristerna med dagens frivilliga initiativ på området. Hittills har de inte fått någon systematisk effekt. Företag kan välja om de vill arbeta med dessa frågor eller inte och vilka frågor de vill involvera sig i. Det finns också en risk för att ansvarstagande företag utkonkurreras av de mer skrupelfria. Utan ett gemensamt globalt regelverk samt bättre lagar och hantering av frågor som rör korruption, kriminalitet och redovisning i världsländerna, är målen om fred och hållbar utveckling svåra att nå. Här måste även regeringar och mellanstatliga institutioner som FN ta sitt ansvar, konstaterar rapportförfattarna.

Källa: Global Compact (2005), *Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business*.

– Jag kan bara garantera att det är förbjudet. Om något oegentligt görs blir det en åtgärd från ledningens sida. Det kan vara allt från en tillsägelse eller varning till avsked eller polisanmälan. Vi accepterar inte det här, säger Anders Wallin.

Många utländska affärsmän menar att det är nära nog omöjligt att göra affärer i Indonesien utan att använda sig av mutor i någon form. Hur gör ni?

– Våra medarbetare säger inte så. Jag kan inte i detalj berätta hur vi gör, men generellt handlar det om att stå på sig. Facilitation payments handlar ofta om gränsövergångar, tullklareringar, och så vidare. Det handlar om att veta vad som gäller för att kunna bemöta tulltjänstemännens argument. Har man en stark relation till kunden som vill ha ens produkter för att de är nöjda med dem så ska det också gå bra, säger Anders Wallin till SwedWatch.

Slutsats

Freeport är inte vilket gruvföretag som helst. Företaget hävdar att det följer nationell miljölagstiftning och har de tillstånd som krävs, men det indonesiska miljöministeriet håller inte med. Företaget hävdade länge att det inte finansierade den indonesiska militärens verksamhet. I efterhand vet vi att företaget visst gör det och har gjort det sedan gruvprojektets start. Pengarna går bara till militära och polisiära institutioner, säger företaget. Global Witness uppgifter visar på tvärtom; enligt organisationen har pengar även gått till ökända generaler som Simbolon.

I decennier har Freeport utsatts för en allvarlig kritik från såväl forskare som lokala och internationella organisationer. Sedan några år tillbaka stämmer även en del av företagets egna aktieägare in i kritiken. Trots detta valde Sandvik att bli Freeports leverantör 1997. Affärsrelationen inleddes två år efter det att en australiensisk biståndsorganisation och den katolska kyrkan i Jayapura rapporterat om att indonesisk militär hade dödat, internerat och torterat papuaner inne på Freeports ägor, fordon eller i företagets fraktkontainrar. 2002 valde Sandvik att sluta ett större, tolvårigt kontrakt med Freeport. Som SwedWatch ser det kan detta tyda på två saker. Antingen har Sandvik gjort en mycket bristfällig etisk riskanalys innan kontraktet slöts, eller så väger de etiska frågeställningarna inte särskilt tungt i företagets kundrelationer.

Enligt FN:s etikinitiativ Global Compact måste företag vara fullt medvetna om människorättsaspekter både hos leverantörer och kunder så att de kan välja lämpliga affärspartners.¹⁰⁵ Sandvik deltar inte i Global Compact men uppger att det stödjer initiativets principer. Ingen information har emellertid inhämtats från de grupper som berörs av gruvprojektet som Sandvik ingår i, vilket borde vara en självklar del i en riskutvärdering.

Företagets plattform för hur affärsverksamheten ska bedrivas är döpt till The Power of Sandvik, men i förhållande till sina kunder verkar Sandvik se sig som maktlös. Sandvik säger att kunden väljer Sandvik och inte tvärtom. SwedWatch konstaterar att det finns exempel på företag som resonerar annorlunda. Sandvik uppger att företaget kan tänka sig att avbryta en kundkontakt, dock endast om relationen skulle kunna äventyra företagets eget rykte.

Sandvik anser inte att företaget har något så kallat kundansvar, varken i förhållande till Freeport eller till sina andra kunder. Det finns emellertid argument som talar emot denna ståndpunkt. Sandviks utrustning är för närvarande en central del i Freeports utvinningsverksamhet. Utan maskiner blir det ingen mineralbrytning. Utan mineralbrytning blir det inget miljöfarligt avfall. Sandvik uppger att det inte har några ekonomiska kopplingar till den indonesiska militären. Det är dock viktigt att påpeka att militären som Freeport betalar beskyddar hela gruvprojektet, som Sandvik ingår i.

En minskad militär närvaro är en förutsättning för att en hållbar och fredlig utveckling ska kunna komma till stånd på Papua. I dagsläget bidrar Freeports betalningar till att militären kan verka i området. Den indonesiska regeringen har huvudansvaret för att se till att kränkningar och miljöförstöring inte sker. SwedWatchs rapport visar dock på den väsentliga roll som företag också spelar i konfliktområden. Företag kan bidra till att upprätthålla en konflikt, men ett företag kan också vara en positiv kraft för att skapa fred och hållbar utveckling. Ett första steg är att förstå sin roll och se sitt ansvar.

Enligt OECD:s riktlinjer ska företag då det är möjligt uppmuntra affärspartners att respektera mänskliga rättigheter och skydda miljön i enlighet med nationella lagar och internationella överenskommelser.¹⁰⁶ Sandvik lovar i sin uppförandekod att följa OECD:s riktlinjer, men har inte fört fram några synpunkter till sin kund och anser inte heller att det behöver göra det.

Troligen har Freeport satsat mer pengar än något annat multinationellt företag i regionen på social och ekonomisk utveckling. I praktiken har företaget mer eller mindre kommit att agera som en lokal regering när den indonesiska staten underlåtit att förse Papua med grundläggande samhällsservice. Gruvföretaget och dess leverantörer skapar arbetstillfällen och löner. Men, precis som flera intervjupersoner påpekar i denna rapport, är det inte en hållbar strategi att ge med den ena handen (till olika utvecklingsprojekt) och rasera med den andra (genom att bidra till militärens infrastruktur och finansiering). Sandvik har dock inga synpunkter på Freeports dubbla strategi.

Sandvik hävdar att det är ett företag som tar ansvar för mänskliga rättigheter och miljö. Enligt flera bedömare som SwedWatch talat med är det svårt att betraktas som ett ansvarsfullt företag om man i dagsläget samarbetar med Freeport och är stationerat inne på det militärkontrollerade gruvområdet. SwedWatch och dess medlemsorganisation Miljöförbundet Jordens Vänner riktar därför ett antal rekommendationer till Sandvik. Rekommendationerna gäller Sandviks verksamhet på Papua, men kan troligen även appliceras på många av Sandviks andra kundrelationer:

Rekommendationer

SwedWatches och Miljöförbundet Jordens Vänners rekommendationer utgår bland annat från de punkter som tas upp i Global Compacts rapport *Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business*.¹⁰⁷ I rapporten *Promoting Conflict-Sensitive Business Practice: Guidance for Extractive Industries* utvecklar International Alert från ett företagsperspektiv fördelarna med att arbeta med dessa frågor.¹⁰⁸ Sandvik bör:

1. Genomföra ordentliga riskanalyser

Förutsättningen för att ett företag ska kunna bedöma sin roll, sitt ansvar och sitt handlingsutrymme är att en ordentlig riskanalys genomförs. Analyserna bör göras innan kontrakt skrivs för att sedan uppdateras medan affärsrelationen pågår. Riskanalysen måste inkludera information från källor som är oberoende av företaget. Det är viktigt att åsikter och information även inhämtas från berörda parter samt lokala och internationella organisationer. Riskanalyserna bör vara offentliga.¹⁰⁹

2. Agera i enlighet med nationella lagar, internationella överenskommelser och riktlinjer för företagande

Det finns ingen konsensus kring hur en rättvis relation mellan företag och lokalbefolkningar ska se ut. Inte heller råder det enighet kring frågan om var gränsen mellan multinationella företags och den indonesiska statens ansvar ska dras. Sandvik måste som ett minimum försäkra sig om att det som företag respekterar mänskliga rättigheter samt agerar i enlighet med nationella lagar, internationella överenskommelser och riktlinjer för företagande.¹¹⁰ Företaget bör se till att oberoende utvärderare undersöker om detta sker. Berörda parter, forskare och organisationer med kunskap om Papua bör ha insyn i denna process och det slutliga resultatet bör offentliggöras.

Sandvik bör snarast utveckla lokala riktlinjer för sin verksamhet på Papua, vilka kan komplettera företagets mer allmänna uppförandekod. Det är också viktigt att lokalt anställda utbildas i dessa frågor så att de vet hur de ska agera i situationer som kan tänkas uppkomma. Riktlinjerna och utbildningen bör regelbundet utvärderas av en oberoende part.

3. Ta kundansvar

Det är omöjligt för ett företag att ta ansvar för hur en kund agerar i alla lägen. Kundansvaret påverkas av faktorer som vilken vara det är som säljs, vilka effekter den kan tänkas ha och vilken möjlighet leverantören har att påverka kunden (hur stort är avtalet, hur långt sträcker det sig, finns personal på plats, med mera). SwedWatch menar vidare att företag som levererar material som är specifikt för verksamheten (utrustning till gruvdrift till skillnad från till exempel kylskåp) och har långsiktiga avtal med kunden bör ta ett ansvar för miljömässiga och människokränkande förhållanden. Sandvik bör erkänna detta ansvar och börja försöka påverka och ställa krav på kunder som Freeport.

Företaget bör exempelvis ställa som krav att dess produkter inte skall användas i verksamheter som kränker mänskliga rättigheter eller skadar miljön.

4. Påverka Freeport

Sandvik bör kommunicera sina åsikter kring olika aspekter av Freeports verksamhet, i enlighet med andemeningen i OECD:s riktlinjer för multinationella företag¹¹¹ och göra allt som står i dess makt för att påverka Freeport i en positiv riktning. Möjligheten att påverka Freeport torde vara störst om Sandvik går samman med andra leverantörer. Frågor som bör uppmärksammas är:

- verksamhetens miljöeffekter och krav på insyn och oberoende utredningar av dessa
- respekten för ursprungsbefolkningars rättigheter i enlighet med exempelvis ILO:s konvention 169
- relationen till polis och militär
- korruptionsfrågor
- frågor som rör intressenters medverkan och inflytande innan ett projekt inleds och under projektiden
- möjligheten för forskare, journalister och enskilda organisationer att återigen få tillträde till Mimika-regionen och Freeports gruvområde

SwedWatchs medlemsorganisationer bidrar gärna med mer detaljerade förslag på vilka krav på förändringar som bör föras fram.

5. Bidra till en hållbar utveckling

Sandvik bör också inleda en dialog med berörda parter (anställda, lokalbefolkning, lokala organisationer, med mera) i syfte att ta reda på hur företaget kan bidra till en hållbar utveckling i regionen.¹¹² Mål och tidsplaner bör sättas upp i syfte att till exempel:

- anställa fler medlemmar av ursprungsbefolkningen samt utbilda och vidareutbilda dem om de saknar rätt kompetens.¹¹³
- inleda ett systematiskt arbete för att försäkra sig om att företaget inte bidrar till den korruptionskultur som präglar det indonesiska affärslivet.¹¹⁴ Konkreta riktlinjer bör sättas upp för verksamheten på Papua så att anställda får vägledning i hur de ska agera i olika situationer.
- göra det möjligt för anställda att agera i enlighet med nationell lag, internationella överenskommelser och etiska riktlinjer för företag samt anmäla kränkningar och problem som bevittnas till ledning och polis. På flera ställen i Sandviks uppförandekod betonas individens ansvar, men det är också viktigt att företaget skapar en struktur och ger en konkret vägledning som gör det möjligt för individen att ta ansvar för etiska frågor i ett komplicerat område som Papua.

6. Öka transparensen

Människor som lever i regioner där konflikter pågår har rätt att få tillräcklig och relevant information om företags ageranden i området. Investerare, stora som små, har rätt att få veta hur företag som är närvarande i konfliktområden hanterar de risker som är kopplade till de svårlösta frågor som uppstår.¹¹⁵

I dagsläget lever varken Freeport eller Sandvik upp till dessa krav. Sandvik tycker inte att riskanalyser och lokala handlingsplaner behöver vara offentliga. Företaget lämnar inte ut faktauppgifter om de tidigare kontrakten med Freeport. Gruvområdet är stängt för organisationer som SwedWatch, vilket gör det omöjligt att fullt ut granska företagets verksamhet och många av de mest intressanta och relevanta frågorna förblir därför obesvarade. Det finns frivilliga riktlinjer som tar upp frågan om redovisning och öppenhet.¹¹⁶ Denna rapport visar dock att det finns ett behov av såväl nationella som internationella bindande regler på området.

Referenser

Abrash Walton Abigail, Mining a Sacred Land, publicerad i Human Rights Dialogue: "Environmental Rights", vårnumret 2004.

Abrash Abigail, Development Aggression – Observations on Human Rights Conditions in the PT Freeport Indonesia Contract of Work Areas With recommendations, 2002. Studien utfördes på uppdrag av The Robert F. Kennedy Memorial Center for Human Rights. http://www.rfkmemorial.org/human_rights/1993_Bambang/Development_Aggression.pdf

Amnesty International, Indonesia: On the fourth anniversary of the Abepura raids, impunity remains entrenched in Papua, den 6 december 2004. <http://web.amnesty.org/library/Index/ENGASA210522004?open&of=ENG-IDN>

Associated Press, Protesters Agree To Unblock U. S. Gold Mine in Papua, Police Say, den 25 februari 2006.

Associated Press, Indonesia Police Use Water Cannon On Freeport Protesters, den 28 februari 2006.

Agence France Press, Papuans Continue to Protest Over Mine, den 2 mars 2006.

Australian Council for Overseas Aid (1995), Trouble at Freeport. www.moles.org/ProjectUnderground/motherlode/freeport/acfoa.html

Ball Desmond, Hamish McDonald, Desmond Ball, James Dunn, Gerry van Klinken, David Bouchier, Douglas Kammen, and Richard Tanter, (2002) Masters of Terror: Indonesia's Military and Violence in East Timor in 1999. Canberra: Strategic and Defence Studies Centre, Australian National University (Canberra Paper #145) <http://www.villagechief.com/mot/Mahidin%20Simbolon.htm>

BBC, Papuans Storm Local Parliament, den 23 januari 2006.

British Petroleum's hemsida www.bp.com . Information om företagets nya säkerhetsstrategi finns på <http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9004771&contentId=7009147> .

Brundige Elizabeth, King Winter, Vahali Priyeha, Vladeck Stephen och Yuan Xiang, Indonesian Human Rights Abuses in West Papua: Application of the Law of Genocide to the History of Indonesian Control, 2004. Rapporten är utgiven av Allard K. Lowenstein International Human Rights Clinic vid Yale Law School. Arbetet leddes av professor James Silk och rapporten skrevs för The Indonesia Human Rights Network. www.law.yale.edu/outside/html/Public_Affairs/426/westpapuahrights.pdf

Budiardjo Carmel och Liong Liem Soei, West Papua: The Obliteration of a People, TAPOL 1988.

Dagens Nyheter, Var tionde dog under ockupation av Östtimor, den 21 jan 2006.

Dagens Nyheter, Fyra döda i indonesiska demonstrationer, den 16 mars 2006.

Dow Jones Newswires, Freeport Shareholders ask for U.S. Inquiry in Mining Company's Indonesia Payment, den 30 januari 2006.

Exportrådet, Landrapport – Indonesien, 2005, www.swedishtrade.se/indonesien

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), www.eitransparency.org

Fair Trade Center (2004), Företagens ansvar – Vad förväntas av det ansvarsfulla företaget?, <http://www.fairtradecenter.se/index.php/ftc/content/view/full/82>

Financial Times, Plant's Shutdown Adds to Pressures on Freeport, den 28 februari 2006.

Folksam, Sandviks och Atlas Copcos verksamheter i Ghana, dokument fastställt av Folksams Etikkommitté den 1 oktober 2003. http://www.folksam.se/resurser/pdf/Sandvik_Atlas_Sludokument.pdf

Freeports hemsida, www.fcx.com inklusive företags videopresentationer om verksamheten.

Freeport, pressmeddelande Fourth Quarter and 12-Month 2004 Results www.fcx.com/news/2005/011805%20FS.pdf

Freeport (2003) Guiding Principles of Indonesian Operations – People and the Community inkluderad i ICCA (2005), Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia.

Freeport, PT Freeport Indonesia and Freeport – McMoRan Copper & Gold Inc. Response to the Audit of Indonesian Operations by the International Center for Corporate Accountability, den 4 oktober 2005. <http://www.icca-corporateaccountability.org/PDFs/PTFIResponse05.pdf>

Freeports hållbarhetsredovisning, Working Towards A Sustainable Development, 2004, www.fcx.com.

Freeports brev till New York Times den 11 jan 2006 angående artikeln "Below a Mountain of Wealth, a River of Waste". Brevet är tillgängligt på Freeports hemsida www.fcx.com.

Freeports fullständiga svar till New York Times, skickad till SwedWatch den 7 februari 2006.

Global Compact, www.globalcompact.org

Global Compact (2005), Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business, www.globalcompact.org/docs/news_events/8.1/enabling_econ.pdf

Global Witness, Paying For Protection – The Freeport Mine and the Indonesian Security Forces, juli 2005, www.globalwitness.org/reports/show.php/en.00077.html

ICCA (2005), Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia. ICCA står för International Center for Corporate Accountability. www.icca-corporateaccountability.org

ILO:s konvention om ursprungsbefolkningars rättigheter, www.humanrights.se/upload/files/2/MR-instrument/C169%20Indigenous%20and%20Tribal%20Peoples%20Convention.pdf

International Alert (2005) Promoting Conflict-Sensitive Business Practice: Guidance for Extractive Industries, www.international-alert.org/publications/234.php

International Crisis Group (2002), Resources and Conflict in Papua, www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1449&l=1

International Crisis Group, Papua: The Dangers of Shutting Down Dialogue, Asia Briefing No 47, publicerad den 23 mars 2006, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4042&l=1>

Jakarta Post, Freeport Confirms Allowances for Military, Police in Papua, den 16 mars 2003.

Jakarta Post, Is Papua spending Its Fiscal Resources Wisely?, den 16 november 2005. www.thejakartapost.com/yesterdaydetail.asp?fileid=20051116.F05

Jakarta Post, Government Warns Freeport to Stop Polluting River, den 31 december 2005.

Jakarta Post, DPRP the party to talk to on Papua issue, den 12 januari 2006.

Jakarta Post, Papuans Take Out Anger on Freeport, den 24 februari 2006.

Jakarta Post, 'Stone Fire' Ends Freeport Standoff, den 26 februari 2006.

Jakarta Post, Freeport Protests Hit Hotel, Politicians Flee, den 15 mars 2006.

Leith Denise, Freeport and the Suharto Regime, 1965-1998, publicerad i The Contemporary Pacific, volym 14 nr 1 våren 2002 sid 69-100.

Leith Denise (2003), The Politics of Power: Freeport in Suharto's Indonesia, University of Hawai'i Press, Honolulu.

Katolska kyrkan i Jayapura, Violation of Human Rights in the Timika Area of Irian Jaya www.moles.org/ProjectUnderground/motherlode/freeport/catholic.html.

Mandowen Willy (2005), West-Papua and the Right to Self-determination – A Challenge to Human Rights. Publicerad i Rathgeber Theodor m fl (2005) Economic, Social and Cultural Rights in West Papua, Foedus Verlag.

McCulloch Lesley, Trifungsi: The Role of the Indonesian Military in Business, publicerad inför The International Conference on Soldiers in Business – Military as an Economic Actor i Jakarta den 17-19 oktober 2000.

McCulloch L, Security Dilemma for Investors, The Jakarta Post, 17 juli 2000. www.malra.org/posko/malra.php4?nr=7436

National Human Rights Commission of Indonesia, Results of Monitoring and Investigating of Five Incidents at Timika and One Incident at Hoesa, Irian Jaya During October 1994 - June 1995. Pressmeddelande den 22 september 1995.

Nationella kontaktpunkten, Uttalande från den Nationella kontaktpunkten för OECD:s riktlinjer för multinationella företag med anledning av inkomna anmälningar rörande Atlas Copco och Sandvik, den 24 juni 2003. http://www.foretagtillsvars.org/docs/20_NKP-uttalande.pdf

New York City Comptroller's Office, pressmeddelande den 8 februari 2005, NYC Pension Funds Call for Shareholder Votes on Human Rights Issues", www.comptroller.nyc.gov.

New York City Comptroller's Office, pressmeddelande den 30 januari 2006, Thompson Asks U.S. Attorney General and SEC to Review Freeport McMoran, www.comptroller.nyc.gov.

New York Times, Below a Mountain of Wealth, a River of Waste, den 27 december 2005.

New York Times, New York Urges US Inquiry In Mining Company's Indonesia Payments, den 28 januari 2006.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag, www.oecd.org/dataoecd/56/36/1922428.pdf

OECD:s principer för företagsstyrning (2004) www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf

Petersson Thomas (2005) Dödlig tystnad – En bok om FN:s svek samt rapportering, Hjalmarson & Högberg.

RFK Center for Human Rights, olika nummer av The West Papua Report som finns tillgängliga via www.fpcn-global.org/index.php

Sandviks hemsida www.sandvik.com. Här finns bland annat Sandviks uppförandekod och information om plattformen The Power of Sandvik.

Sumule Agus, Papuan People's Rights Concerning Natural Resources and their Involvement in Modern Economy. Publicerad i Rathgeber Theodor m fl (2005) Economic, Social and Cultural Rights in West Papua, Foedus Verlag.

Sunday Morning Herald, Investment Fears Over Mine Protest, den 4 mars 2006.

SwedWatch, Ny massaanläggning planeras – svenska CellMark ska marknadsföra 90 procent av massan, den 17 mars 2003, www.swedwatch.org

SwedWatch, Svensk handel med Burma, den 21 april 2004, www.swedwatch.org

Tempo, Freeport in the Spotlight Again, No. 27/VI, mars 07-13 2006.

Transparency International, korruptionsindex för 2005, www.transparency.org/policy_and_research/surveys_indices/cpi/2005

Transparency International, Business Principles for Countering Bribery, http://www.transparency.org/global_priorities/private_sector/business_principles

Voice of America, den 6 februari 2006.

Voluntary Principles on Security and Human Rights, www.voluntaryprinciples.org

WALHI, The Environmental Impacts of Freeport-Rio Tinto's Copper and Gold Mining Operation in Papua, 2006, www.eng.walhi.or.id

Zöllner Siegfried, The Systematic Discrimination and Terrorization of the Papuans by the Security Forces, the Secret Service and the Government in West Papua, förmedlad till SwedWatch av Kyrkornas Världsråd i Genève. Zöllner arbetar för den Förenade evangeliska missionen i Tyskland.

Fotnoter

- ¹ PT Freeport Indonesia som verkar på Papua ingår i amerikanska Freeport McMoRan Copper & Gold Inc. I denna rapport används Freeport för att beteckna det indonesiska dotterbolaget och Freeport McMoRan om moderbolaget. PT Freeport Indonesias verksamhet utgör huvudparten av moderbolagets verksamhet. När en åtskillnad inte är relevant används bara namnet Freeport.
- ² ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*, sid 38-39.
- ³ ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*, sid 38-39. Cheferna måste skriva under Freeports så kallade Human Rights Letter of Assurance där de försäkrar att de förstår Freeports människorättspolicy och att de inte deltagit eller bevittnat aktiviteter som har kränkt några mänskliga rättigheter.
- ⁴ Ibid, sid 86. Avdelningen heter Industrial Relations Department.
- ⁵ Kofi Annans tal i Säkerhetsrådet den 15 april 2004, "Role of Business in Armed Conflict Can Be Crucial for Good and for Ill" publicerad i Global Compact (2005), *Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business*.
- ⁶ Den historiska tillbakablicken bygger framför allt på Brundige Elizabeth m fl (2004), *Indonesian Human Rights Abuses in West Papua*, sid 9-19. Se även Petersson Thomas (2005), *Dödlig tystnad – En bok om FN:s svek*.
- ⁷ Petersson, Thomas. *Dödlig tystnad. En bok om FN:s svek*. Hjalmarsson & Högberg.
- ⁸ Uppgifter från International Crisis Group i januari 2006.
- ⁹ BBC, *Papuans Storm Local Parliament*, den 23 januari 2006.
- ¹⁰ Provinsadministrationens officiella siffror refererade i en debattartikel i *Jakarta Post*, DPRP the party to talk to on Papua issue, den 12 januari 2006.
- ¹¹ International Crisis Group, *Resources and Conflict in Papua*, sammanfattning och introduktion.
- ¹² Ibid, sid 2, 7-9, 12.
- ¹³ Ibid, introduction samt sid 2-3.
- ¹⁴ Ibid, sid 3-6.
- ¹⁵ Östtimor löd under Portugal från 1600-talet fram till 1975. Nio dagar efter det att befolkningen utropat sin självständighet invaderade Indonesien området. Mellan 1975 och 1999 utsattes befolkningen för oerhörda övergrepp från den indonesiska militärens sida. Efter internationella påtryckningar kom en folkomröstning till stånd 1999, där nästan 80 procent av befolkningen röstade för självständighet. Efter valet genomförde den pro-indonesiska milisen, med stöd av den indonesiska armén, räder där ett okänt antal människor mördades, våldtogs och misshandlades. Efter flera påtryckningar från exempelvis FN, tvingades dock Indonesien att 2002 acceptera valresultatet. En östtimoresisk kommission publicerade i januari 2006 en rapport med slutsatsen att en tiondel av Östtimors befolkning dog under ockupationen, på grund av övergrepp, stridsmedel som napalm och en medveten utsvältningstaktik. Indonesiens regering nekar dock till anklagelserna. Kommissionen var även kritisk mot den östtimoresiska motståndsrörelsens metoder. Källa: *Dagens Nyheter*, Var tionde dog under ockupation av Östtimor, den 21 jan 2006.
- ¹⁶ Leith Denise, *Freeport and the Suharto Regime, 1965-1998*.
- ¹⁷ *Jakarta Post*, "'Stone fire' Ends Freeport Standoff", den 26 februari 2006.
- ¹⁸ Freeports hemsida www.fcx.com, pressmeddelande från Freeport *Fourth Quarter and*

- 12-Month 2004 Results www.fcx.com/news/2005/011805%20FS.pdf samt Freeports hållbarhetsredovisning för 2004, *Working Towards A Sustainable Development*, kap 1.
- ¹⁹ PT Freeport Indonesia (2003), *Guiding principles for Indonesian Operations – People and the Community*, 1.2.
- ²⁰ Se bland annat beskrivningen i Abrash Walton Abigail, *Mining a Sacred Land*, publicerad i *Human Rights Dialogue: “Environmental Rights”* (våren 2004).
- ²¹ Se till exempel Brundige Elizabeth m fl (2004), *Indonesian Human rights Abuses in West Papua: Application of the Law of Genocide to the History of Indonesian Control*, sid 1-5 samt UABS, *Kamoro Baseline Study*, refererad i Leith Denise (2003), *The Politics of Power: Freeport in Suharto’s Indonesia*, sid 212.
- ²² Kamoromedlemmar från Negeripi och Nawaripi, *Protest Against Environmental Destruction and Rejection of Plans to Move People from their Tribal Lands*, Timika, den 25 januari 1997, citerad i Abrash Abigail, *Development Aggression – Observations on Human Rights Conditions in the PT Freeport Indonesia Contract of Work Areas With recommendations* (2002), sid 11.
- ²³ Freeport (2004), *Working Towards A Sustainable Development*, kap 2. Den 1 mars 2005 ägde ursprungsbefolkningen 60 000 aktier värda 2,4 miljoner USD i Freeport McMoRan.
- ²⁴ Leith Denise (2003), *The Politics of Power: Freeport in Suharto’s Indonesia*, sid 207-209.
- ²⁵ International Crisis Group, *Resources and Conflict In Papua*, sid 17-18.
- ²⁶ Abrash Abigail, The Amungme, Kamoro and Freeport: How indigenous Papuans have resisted the world’s largest copper and gold mine, *Cultural Survival Quarterly*, volym 25 nr 1 jan 2001 samt Abigail Abrash (2002), *Development Aggression – Observations on Human Rights Conditions in the PT Freeport Indonesia Contract of Work Areas With recommendations*, sid 9.
- ²⁷ Enligt konfliktforskaren Denise Leith har transmigrationen haft ett politiskt syfte (att kontrollera ursprungsbefolkningen), ett kulturellt syfte (att alienera och förstöra ursprungsbefolkningens kultur) och ett ekonomiskt syfte (att gynna utländska investeringar). Leith Denise (2003), *The Politics of Power: Freeport in Suharto’s Indonesia*, sid 205.
- ²⁸ Budiardjo Carmel och Liong Liem Soei (1988), *West Papua: The Obliteration of a People*, sid 34 och 48.
- ²⁹ Thomas Petersson (2005), *Dödlig tystnad – En bok om FN:s svek*, sid 117-119.
- ³⁰ År 2003 startades Nwmangkawi Mining Institue (NMI) som ger teknisk utbildning. NMI har för närvarande 700 studenter, varav 90 procent är papuaner. 2004 skapade Freeport ett akademikerprogram för Indonesiens bästa universitetsstudenter. Företaget uppger att det särskilt försöker fånga in papuaner till programmet. Källa: Freeport *Response to the Audit of Indonesian Operations by the International Center for Corporate Accountability*, 4 oktober 2005.
- ³¹ ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*. sid 9-12, 66-67, 77, 85 samt 110.
- ³² *Tailings* är pulvriserad malm som blir över när metallen utvunnits. Uppemot 97 procent av malmen blir till denna typ av avfall. Ett annat problem som är kopplat till gruvdriften gäller det överflödiga berg (så kallad *overburden*) som bryts för att komma åt malmen. Detta dumpas i dalar och sjöar runt gruvan. Effekterna av denna avfallshantering kan bara utrönas genom verkligt oberoende undersökningar, menar kritikerna. Källa: Leith (2003), *The Politics of Power: Freeport in Suharto’s Indonesia*, sid 166-175.
- ³³ *New York Times*, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*, den 27 december 2005.

New York Times har bland annat fått ta del av miljöministeriets interna dokument från år 2000 samt en icke-officiell utvärdering av miljöeffekterna från 2002, som gjordes av konsultfirman Parametrix på uppdrag av Freeport och Rio Tinto. Tidningens reportrar har även intervjuat tjänstemän, landets före detta miljöminister och personer som arbetat för Freeport med miljöfrågor.

- ³⁴ Sumule Agus, *Papuan People's Rights Concerning Natural Resources and their Involvement in Modern Economy*. Agus Smule undervisar i jordbruksekonomi vid Universitas Negeri Papua Manokwari. För närvarande agerar han även rådgivare inom ramen för Freeports program för att skapa nya inkomstmöjligheter för papuanerna.
- ³⁵ Enligt Freeport har bland annat det begränsade utrymmet uppe i bergen, Arafurasjöns grunda karaktär samt vulkanisk aktivitet gjort att andra alternativ uteslutits. Källa: Freeports videopresentation *Tailings Management*, tillgänglig på www.fcx.com.
- ³⁶ Freeports videopresentationer *Operations Overview* och *Tailings Management*, tillgängliga på www.fcx.com. Se även Freeports brev till *New York Times* den 11 jan 2006 samt företagets fullständiga svar förmedlat till SwedWatch den 7 februari 2006.
- ³⁷ Freeports video *Tailings Management*, tillgänglig på www.fcx.com.
- ³⁸ *New York Times*, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*, den 27 december 2005.
- ³⁹ *Jakarta Post*, *Government Warns Freeport to Stop Polluting River*, den 31 december 2005 samt *New York Times*, *New York Urges U. S. Inquiry in Mining Company's Indonesia Payment*, den 28 januari 2006.
- ⁴⁰ Freeport (2004), *Working Towards a Sustainable Development*, kap 3.
- ⁴¹ WALHI (2006), *The Environmental Impacts of Freeport-Rio Tinto's Copper and Gold Mining Operation in Papua*. www.eng.wahli.or.id
- ⁴² *Jakarta Post* *Is Papua spending Its Fiscal Resources Wisely?* den 16 november 2005 www.thejakartapost.com/yesterdaydetail.asp?fileid=20051116.F05
- ⁴³ PT Freeport Indonesia and Freeport – McMoRan Copper & Gold Inc. Response to the Audit of Indonesian Operations by the International Center for Corporate Accountability, den 4 oktober 2005 samt *Operation Overview* och *Working Towards a Sustainable Development* på www.fcx.com. Forex växelkurs den 27 januari 2006 har använts för omräkningen till svenska kronor.
- ⁴⁴ Händelseförloppen beskrivs bland annat i *Jakarta Post*, *Papuans Take Out Anger on Freeport*, den 24 februari 2006, *Associated Press*, *Protesters Agree To Unblock U. S. Gold Mine in Papua, Police Say*, den 25 februari 2006, *Jakarta Post*, *'Stone Fire' Ends Freeport Standoff*, den 26 februari 2006, *AP*, *Indonesia Police Use Water Cannon On Freeport Protesters*, den 28 februari 2006, *Financial Times*, *Plant's Shutdown Adds to Pressures on Freeport*, den 28 februari 2006, *AFP*, *Papuans Continue to Protest Over Mine*, den 2 mars 2006, *Sunday Morning Herald*, *Investment Fears Over Mine Protest*, den 4 mars 2006, *Tempo*, *Freeport in the Spotlight Again*, No. 27/VI, mars 07-13 2006 samt International Crisis Group (2006), *Papua: The Dangers of Shutting Down Dialogue*, sid 15-17.
- ⁴⁵ International Crisis Group (2006), *Papua: The Dangers of Shutting Down Dialogue*, sid 17.
- ⁴⁶ ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*, sid 12-19 samt kap 9.
- ⁴⁷ ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*, sid 102-105.
- ⁴⁸ International Crisis Group (2002), *Resources and Conflict*, sid 21.
- ⁴⁹ I *Jakarta Post* (Freeport Confirms Allowances for Military, Police in Papua, den 16 mars 2003) kommenterar en Freeporttalesman att betalningarna pågått sedan 1970-talet.

- ⁵⁰ Freeport (2004), *Working Towards A Sustainable Development*, kap 2 (Provision of Security).
- ⁵¹ Brundige Elizabeth m fl (2004), *Indonesian Human rights Abuses in West Papua: Application of the Law of Genocide to the History of Indonesian Control*, sid 1-5. Folkmordskonventionen från 1948 definierar folkmord som en gärning ”förövad i avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp” (artikel 2). Konventionen ställer alltså krav på avsikt. Forskarna konstaterar att det var lättare att belägga denna avsikt när det gällde folkmordet under förintelsen och i Rwanda, men att det står klart att den indonesiska regeringen på ett systematiskt sätt utfört handlingar i syfte att skada och oskadliggöra en väsentlig del av den papuanska ursprungsfolkgruppen. Den indonesiska regeringen förnekar detta och hänvisar till behovet av att bekämpa den papuanska oppositionen och uppnå ekonomiska mål. Forskarna anser dock att det står klart att regeringens fientliga inställning mot papuanerna har varit ett avgörande motiv för den förda politiken. För en diskussion om begreppet folkmord, se även *Svenska Dagbladet*, Alla massakrer är inte folkmord, den 10 december 2005.
- ⁵² Försvarsministerns uttalande i *Voice of America*, den 6 februari 2006.
- ⁵³ Amnesty International, *Indonesia: On the fourth anniversary of the Abepura raids, impunity remains entrenched in Papua*, den 6 december 2004.
- ⁵⁴ Zöllner Siegfrieds rapport *The Systematic Discrimination and Terrorization of the Papuans by the Security Forces, the Secret Service and the Government in West Papua*, förmedlad till SwedWatch av Kyrkornas Världsråd i Genève. Zöllner arbetar för den Förenade evangeliska missionen i Tyskland.
- ⁵⁵ Ibid.
- ⁵⁶ Förbudet kritiserar kraftigt av exempelvis Internationella Journalistfederationen, som hänvisar till konventionens artikel 19:” Envar skall äga rätt till yttrandefrihet; denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, mottaga och sprida uppgifter och tankar av varje slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat valfritt uttrycksmedel.”
- ⁵⁷ Pressmeddelande från The National Human Rights Commission of Indonesia den 22 september 1995, *Results of Monitoring and Investigating of Five Incidents at Timika and One Incident at Hoesa, Irian Jaya During October 1994 - June 1995*.
- ⁵⁸ Katolska kyrkan i Jayapura, *Violation of Human Rights in the Timika Area of Irian Jaya* samt Australian Council for Overseas Aid (1995), *Trouble at Freeport*.
- ⁵⁹ *New York Times*, Below a Mountain of Wealth, a River of Waste, den 27 december 2005.
- ⁶⁰ Freeport (2004), *Towards A Sustainable Development*, kap 2 (Provision of Security).
- ⁶¹ Freeport slår fast följande i sin etikpolicy: PT Freeport Indonesia ska ”göra allt som står i vår makt för att försäkra sig om att ingen som deltar i kränkningar av mänskliga rättigheter använder vår egendom och/eller utrustning”, *PT Freeport Indonesia Social, Employment and Human Rights Policy: Human Rights Implementation Guide and Action Plan*.
- ⁶² ICCA (2005), *Audit Report: Human Rights, Employment and Social Development of Papuan People in Indonesia*, sid 9. Se även Freeports svar på hela utredningen *Response to the Audit of Indonesian Operations by the International Center of Corporate Accountability*, den 4 oktober 2005.
- ⁶³ Se bland annat McCulloch Lesley (2000) *Trifungsi: The Role of the Indonesian Military in Business* samt *Jakarta Post*, Freeport Confirms Allowances for Military, Police in Papua, den 16 mars 2003. Frågan är dock om militären verkligen agerar beskyddare.

Flera rapporter tyder på att militären deltagit i upplopp mot företag och eldat på protester. Strategin skulle kunna förklaras med att militären vill bevisa att företag som Freeport behöver fortsätta betala för truppernas beskydd. Se bland annat *New York Times*, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*, den 27 december 2005.

- ⁶⁴ Samtal med Patrick Doherty, chef för CSR-frågor på The New York City Comptroller's Office, angående skrivningarna i *The Foreign Corrupt Practices Act*, den 29 december 2005.
- ⁶⁵ Global Witness (2005), *Paying for Protection*, sid 3-4 samt 12-15.
- ⁶⁶ Freeport McMoRan Copper & Gold Inc:s rapportering till US Securities and Exchange Commission refererad i Global Witness (2005) *Paying for Protection: The Freeport Mine and the Indonesian Security Forces*, sid 3-4.
- ⁶⁷ *Jakarta Post*, Freeport Confirms Allowances for Military, Police in Papua, den 16 mars 2003.
- ⁶⁸ Se vidare pressmeddelande från The New York City Comptroller den 8 februari 2005, *NYC Pension Funds Call for Shareholder Votes on Human Rights Issues*". Fem fonder ställde sig bakom kritiken under 2005; The Employees' Retirement System, The Teachers' Retirement System. The Police Pension Fund, The Fire Department Pension Fund och The Board of Education Retirement System.
- ⁶⁹ Freeport McMoRan Inc. report on the Annual meeting of Stockholders of Freeport McMoRan Copper & Gold Inc. held on 6th May 2004 citerad i Global Witness (2005), sid 15.
- ⁷⁰ Global Witness, *Paying For Protection*, sid 15.
- ⁷¹ Freeport McMoRans svar till *New York Times*, skickad till SwedWatch den 17 februari 2006.
- ⁷² *New York Times*, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*, den 27 december 2005.
- ⁷³ Ibid.
- ⁷⁴ Freeport McMoRans svar till *New York Times*, skickad till SwedWatch den 17 februari 2006. För mer information om The Voluntary Principles on Human Rights and Security se www.voluntaryprinciples.org.
- ⁷⁵ Lesley McCullochs intervju med försvarsministern, delvis refererad i *The Jakarta Post*, *Security Dilemma for Investors*, den 17 juli 2000.
- ⁷⁶ Global Witness, *Paying For Protection*, sid 27.
- ⁷⁷ Freeport McMoRans svar till *New York Times*, skickad till SwedWatch den 17 februari 2006.
- ⁷⁸ En person nära Freeport har tillhandahållit informationen och tidningen har fått anställda som tidigare jobbat eller jobbar idag för Freeport att bekräfta att de är autentiska. *New York Times*, *Below a Mountain of Wealth, a River of Waste*, den 27 december 2005.
- ⁷⁹ Global Witness, *Paying for Protection*, sid 21-26. Global Witness uppgifter kommer från anonyma källor.
- ⁸⁰ *New York Times*, *New York Urges US Inquiry In Mining Company's Indonesia Payments*, den 28 januari 2006.
- ⁸¹ Global Witness (2005), *Paying for Protection*, sid 4-5, 23-26 samt Ball Desmond m fl (2002) *Masters of Terror: Indonesia's Military and Violence in East Timor in 1999*, kap 6.
- ⁸² E-mailsvar från Transparency International Indonesia den 12 januari 2006.
- ⁸³ Pressmeddelande från The New York City Comptroller, *Thompson Asks U.S. Attorney General and SEC to Review Freeport McMoRan*, den 30 januari 2006. Den amerikanska finansinspektionen (SEC) har bland annat till uppgift att skydda aktieägare och se till att de

får tillräcklig och korrekt information.

- ⁸⁴ Dow Jones Newswires, *Freeport Shareholders ask for U.S. Inquiry in Mining Company's Indonesia Payment*, den 30 januari 2006.
- ⁸⁵ Global Witness (2004), *Paying for Protection*, sid 28.
- ⁸⁶ Global Witness (2005), *Paying for Protection*, sid 31 samt Voluntary Principals on Security and Human Rights hemsida www.voluntaryprinciples.org/news/index.php#01
- ⁸⁷ Transparency Internationals korruptionsindex för 2005. Indonesien hamnar på plats 140 bland totalt 159 länder.
- ⁸⁸ Exportrådets *Landrapport – Indonesien*, 2005.
- ⁸⁹ International Alert (2005) *Conflict-Sensitive Business Practice: Guidance for Extractive Industries*, del 4 om korruption och transparens.
- ⁹⁰ Andra termer för *facilitation payments* är *facilitating*, *speed* eller *grease payments*. Även i Sverige används termen, eftersom översättning saknas.
- ⁹¹ Claes Beyer, ordförande för Institutet mot mutor samt Transparency International, *Business Principles for Countering Bribery*, punkt 5:4.
- ⁹² Freeport (2003), *Guiding principles for Indonesian Operations – People and the Community* 3.2.2 och 3.2.3 bifogade ICCA:s *Auditing Report* (2005), sid 32-33.
- ⁹³ Katolska kyrkan i Jayapura, *Violation of Human Rights in the Timika Area of Irian Jaya* samt Australian Council for Overseas Aid (1995), *Trouble at Freeport*.
- ⁹⁴ SwedWatch, *Ny massaanläggning planeras – svenska CellMark ska marknadsföra 90 procent av massan*, den 17 mars 2003.
- ⁹⁵ Se vidare diskussionen om kundansvar som förs i Fair Trade Center (2004), *Företagens ansvar – Vad förväntas av det ansvarsfulla företaget?*, sid 11-12.
- ⁹⁶ OECD:s riktlinjer för multinationella företag, 2:10. Enligt Sveriges så kallade Nationella Kontaktpunkt (NKP) ska ett företags ansvar i förhållande till sina affärspartners avgöras från fall till fall och grunda sig på företagets möjlighet att påverka affärspartnern i fråga eller en viss situation. Källa: Nationella kontaktpunkten, *Uttalande från den Nationella kontaktpunkten för OECD:s riktlinjer för multinationella företag med anledning av inkomna anmälningar rörande Atlas Copco och Sandvik*, den 24 juni 2003.
- ⁹⁷ Global Compact, undertexten till den första principen, www.globalcompact.org. Sandvik har inte gått med i Global Compact, men säger sig stödja initiativets principer.
- ⁹⁸ Se vidare SwedWatches rapport *Svensk handel med Burma*, www.swedwatch.org.
- ⁹⁹ Sandviks hemsida, www.sandvik.se, *Om Sandvik – Power of Sandvik*.
- ¹⁰⁰ Se vidare SwedWatches rapportering om Ghana-fallet www.swedwatch.org. Den 18 februari 2003 anmälde Attac och Miljöförbundet Jordens Vänner Sandvik och Atlas Copco till den så kallade Nationella kontaktpunkten (NKP) i Sverige. I juni 2003 meddelade NKP att den inte ansåg att de svenska företagen hade brutit mot OECD:s riktlinjer för multinationella företag. NKP gjorde bedömningen att Sandviks och Atlas Copcos roll i de enskilda fallen var begränsad. Källa: Nationella kontaktpunkten, *Uttalande från den Nationella kontaktpunkten för OECD:s riktlinjer för multinationella företag med anledning av inkomna anmälningar rörande Atlas Copco och Sandvik*, den 24 juni 2003. I NKP ingår representanter från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt regeringskansliet. NKP informerar om OECD:s riktlinjer och arbetar med att lösa motsättningar som rör enskilda fall.
- ¹⁰¹ Folksam, *Sandviks och Atlas Copcos verksamheter i Ghana*, fastställt av Folksams Etikkommitté den 1 oktober 2003.
- ¹⁰² OECD:s riktlinjer för multinationella företag, 2:1.

- ¹⁰³ Diskussioner har bland annat förts med Denise Leith, Brigham Montrose Golden, Abigail Abrash och International Crisis Group.
- ¹⁰⁴ Uppförandekoden finns tillgänglig på Sandviks hemsida, www.sandvik.se
- ¹⁰⁵ Global Compact, undertexten till den första principen, www.globalcompact.org .
- ¹⁰⁶ OECD:s riktlinjer för multinationella företag, 2:10.
- ¹⁰⁷ Global Compact (2005) *Enabling Economies of Peace – Public Policy for Conflict-Sensitive Business*, sid 23.
- ¹⁰⁸ International Alert (2005) *Promoting Conflict-Sensitive Business Practice: Guidance for Extractive Industries*, del 4. International Alert är en av världens ledande organisationer för fredsbyggande och konflikthantering. Den vänder sig till olika aktörer, inklusive företag, och ger vägledning i hur de kan bidra till en fredlig utveckling. För mer information se www.international-alert.org.
- ¹⁰⁹ Enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag bör företag offentliggöra information om ”väsentliga förutsebara riskfaktorer” (3:4e).
- ¹¹⁰ Se exempelvis skrivningar i Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.
- ¹¹¹ OECD:s riktlinjer för multinationella företag 2:10.
- ¹¹² OECD:s riktlinjer för multinationella företag 2:1. Se även OECD:s principer om företagsstyrning, som tar upp relationer till olika intressenter i del 4 och 5.
- ¹¹³ Enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag bör företag ”i största möjliga utsträckning, anställa lokal personal och tillhandahålla utbildning för att förbättra färdighetsnivåerna, i samarbete med företrädare för de anställda och, då det är lämpligt, vederbörande statliga myndigheter.”
- ¹¹⁴ Se bland annat Transparency Internationals *Business Principles for Countering Bribery* och Global Compacts tionde princip och förslag på åtgärder. Global Compact uppmanar även företag att stödja ratificeringen och implementeringen av FN:s konvention mot korruption i så många länder som möjligt.
- ¹¹⁵ Se till exempel OECD:s riktlinjer för multinationella företags skrivningar om information (3:1-2).
- ¹¹⁶ Se till exempel Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) och Voluntary Principles on Security and Human Rights.

Bilaga 1. Sandviks kommentar

Kommentarer från Sandvik till SwedWatch's rapport om Freeport i Indonesien.

De naturresurser i form av olja, mineraler mm som finns på Papua är av stor betydelse för ekonomin och utvecklingen på Papua och i Indonesien. Utvinningen av dessa resurser, som bl a utförs av PT Freeport Indonesia (PTFI) och frågan om hur avkastningen skall fördelas mellan nationell, regional och lokal nivå är naturligen föremål för en debatt som innehåller såväl kritik som olika ståndpunkter. SwedWatch har i sin rapport valt att ta ställning för en sida. Indonesien är ett land som relativt nyligen inlett en reformprocess från ett auktoritärt styre till demokrati. Det finns ett flertal olika sociala och etniska spänningar, och områden där reformprocessen ännu inte är avslutad.

Motsättningarna mellan delar av ursprungsbefolkningen på Papua och den indonesiska centralmakten är en av dessa konflikter och den bidrar till en komplicerad miljö att verka i.

Sandvik levererar högteknologisk, effektiv utrustning, service och tjänster som gör det möjligt att driva effektiv gruvdrift som minimerar de negativa miljöeffekter som all gruvdrift är förknippade med. Sandvik är inte den enda leverantören av utrustning till PTFI, utan ett antal olika företag levererar olika typer av utrustning för driften.

Frågor om och hur gruvdrift skall bedrivas på Papua, och därtill hörande frågor om ersättning till indonesiska regeringen och till dem som berörs av gruvdriften, hur skatteintäkter från gruvan skall fördelas och användas, bevakning och säkerhet, miljökrav etc är frågor för den indonesiska regeringen, indonesiska myndigheter och PTFI, som driver gruvan.

Sandvik förstärker successivt arbetet med affärsmässiga, sociala, politiska och miljömässiga riskbedömningar. En särskild stabsfunktion, Group Assurance, har nyligen inrättats för att ge stöd till styrelse, koncernledning och affärsenheter i detta arbete.

Sandviks verksamhet i Indonesien, liksom överallt där Sandvik finns, bedrivs i enlighet med Sandviks interna riktlinjer. Dessa är baserade på OECD:s riktlinjer för multinationella företag, vilket bl a innebär respekt för de mänskliga rättigheterna och ansvar för miljön. Sandvik strävar efter att vara ett gott föredöme i egenskap av arbetsgivare och har inte upplevt några problem i relationerna med befolkningen på Papua.

Eftersom det inte finns några internationella sanktioner mot Indonesien och den svenska regeringen eftersträvar breda och djupa relationer med Indonesien, ser Sandvik ingen anledning att ompröva samarbetet med Freeport.

De naturresurser i form av olja, mineraler mm som finns på Papua är av stor betydelse för ekonomin och utvecklingen på Papua och i Indonesien. Utvinningen av dessa resurser, som bl a utförs av PT Freeport Indonesia (PTFI) och frågan om hur avkastningen skall fördelas mellan nationell, regional och lokal nivå är naturligen föremål för en debatt som innehåller såväl kritik som olika ståndpunkter. SwedWatch har i sin rapport valt att ta ställning för en sida. Indonesien är ett land som relativt nyligen inlett en reformprocess från ett auktoritärt styre till demokrati. Det finns ett flertal olika sociala och etniska spänningar, och områden där reformprocessen ännu inte är avslutad.

Motsättningarna mellan delar av ursprungsbefolkningen på Papua och den indonesiska centralmakten är en av dessa konflikter och den bidrar till en komplicerad miljö att verka i.

Sandvik levererar högteknologisk, effektiv utrustning, service och tjänster som gör det möjligt att driva effektiv gruvdrift som minimerar de negativa miljöeffekter som all gruvdrift är förknippade med. Sandvik är inte den enda leverantören av utrustning till PTFI, utan ett antal olika företag levererar olika typer av utrustning för driften.

Frågor om och hur gruvdrift skall bedrivas på Papua, och därtill hörande frågor om ersättning till indonesiska regeringen och till dem som berörs av gruvdriften, hur skatteintäkter från gruvan skall fördelas och användas, bevakning och säkerhet, miljökrav etc är frågor för den indonesiska regeringen, indonesiska myndigheter och PTFI, som driver gruvan.

Sandvik förstärker successivt arbetet med affärsmässiga, sociala, politiska och miljömässiga riskbedömningar. En särskild stabsfunktion, Group Assurance, har nyligen inrättats för att ge stöd till styrelse, koncernledning och affärsenheter i detta arbete.

Sandviks verksamhet i Indonesien, liksom överallt där Sandvik finns, bedrivs i enlighet med Sandviks interna riktlinjer. Dessa är baserade på OECD:s riktlinjer för multinationella företag, vilket bl a innebär respekt för de mänskliga rättigheterna och ansvar för miljön. Sandvik strävar efter att vara ett gott föredöme i egenskap av arbetsgivare och har inte upplevt några problem i relationerna med befolkningen på Papua.

Eftersom det inte finns några internationella sanktioner mot Indonesien och den svenska regeringen eftersträvar breda och djupa relationer med Indonesien, ser Sandvik ingen anledning att ompröva samarbetet med Freeport.

SwedWatches tidigare rapporter

Chokladens mörka hemlighet. En rapport om arbetsvillkoren på kakaodlingarna i Västafrika (2006)

The Price of Oil. Nordic participation in environmental violations in Oil and Gas development on Sakhalin in Russia (2006)

Expansion i låglöneländer med etiska risker - Assa Abloy i Rumänien och Mexiko (2005)

Lång väg till självklara rättigheter - Trelleborgs försök att hindra bildandet av en fackförening på Sri Lanka (2005)

En vara bland andra? - en rapport om migrantarbetarnas situation och svenska företag i Saudiarabien (2005)

Handelskung med bristande etik - en rapport om Clas Ohlsons inköp i Kina (2005)

Swedish pulp in Brazil - The case of Veracel (2005)

Människor och miljö i fruktindustrin - två fallstudier från Chile och Sydafrika (2005)

Billig, snabb och lydig - en rapport om kinesiska leksaksarbetare och företagens ansvar (2004)

Svensk handel med Burma (2004)

Rapporterna går att ladda ner på www.swedwatch.org.
På hemsidan kan du även beställa vårt nyhetsbrev!

SwedWatch är en religiöst
och partipolitiskt obunden
frivilligorganisation, som
granskar svenska företags
handel med och verksamhet
i utvecklingsländer.

Kontakta SwedWatch:
46 + (0)8 - 602 89 50
eller info@swedwatch.org

www.swedwatch.org